МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кваліфікаційна робота
магістра

на тему **ІДІОМАТИКА У КІНЕМАТОГРАФІЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ КІНОФІЛЬМУ «РУБІ СПАРКС»)**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0353-ап
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
освітньо-професійної програми
Переклад (англійський)
Клеменко Олена Юріївна

Керівник д.ф.н., доц. Шевченко О. І.

Рецензент к.ф.н., проф. Клименко О. Л.

Запоріжжя – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології_____

Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови_____

Освітній рівень магістр_____

Спеціальність 035 Філологія_____

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська_____

Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)_____

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
_____
«____»_____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

_____Клеменко Олени Юріївни_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Ідіоматика у кінематографічному перекладі (на матеріалі кінофільму «Рубі Спаркс»)»_____

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) _____Шевчанко Олександр Іванович, д.ф.н., доцент_____
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «27» _лютого_ 2024 року № _352-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 29.11.2024 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту)
теоретичні засади теорії ідіоматики та фразеології; ідіоматика у англомовному кінематографічному дискурсі; лексичний інструментарій та принципи його систематизації; перекладацькі трансформації як шлях до якісного перекладу

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1) проаналізувати теоретичні джерела; 2) дослідити структурно-стильові, лексико-семантичні особливості ідіом та підходи до їх класифікації; 3) описати стратегії перекладу ідіом та роль трансформацій у цьому; 4) систематизувати вибірку ідіом та оцінити якість їх перекладу.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Шевченко О. І., д.ф.н, доц.	07.06.2024	07.06.2024
Розділ 1	Шевченко О. І., д.ф.н, доц.	02.09.2024	02.09.2024
Розділ 2	Шевченко О. І., д.ф.н, доц.	01.10.2024	01.10.2024
Висновки	Шевченко О. І., д.ф.н, доц.	21.10.2024	21.10.2024

6. Дата видачі завдання _03.06.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідженн, їх аналіз	лютий – квітень 2024	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2024	виконано
3	Написання вступу	червень 2024	виконано
4	Написання теоретичного розділу	вересень 2024	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2024	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2024	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2024	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	листопад – грудень 2024	виконано
9	Захист	грудень 2024	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ ___О. Ю. Клеменко_____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ ___О. І. Шевчанко_____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ ___Г. О. Хацер_____
(підпис) (ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП…… 3

РОЗДІЛ 1 НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОМАТИКИ У КІНЕМАТОГРАФІЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ…… 7

1.1 Поняття «ідіоматика» та її загальна характеристика……... 7

1.2 Ідіома у системі фразеологічних одиниць мови……... 14

1.3 Підходи до класифікації ідіом……..... 21

1.4 Стратегії та способи перекладу ідіоматики з урахуванням міжмовних відповідностей…… 25

1.5 Перекладацький аспект у роботі з кінотекстом…… 29

1.5.1 Особливості перекладу кінематографічних матеріалів…… 30

1.5.2 Концепції та труднощі перекладу кіноматеріалу…….. 33

РОЗДІЛ 2 ТАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ НА ОСНОВІ КІНОМАТЕРІАЛУ «РУБІ СПАРКС»…… 39

2.1 Систематизація ідіоматичного складу кінофільму……... 39

2.2 Специфіка відтворення ідіоматики кінофільму та шляхи подолання помилок при перекладі……... 45

ВИСНОВКИ……... 62

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..... 65

ДОДАТОК А……... 70

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 69 стор., 52 джерела, 1 додаток

Об'єкт дослідження: ідіоматика у англомовному кінематографічному дискурсі.

Мета роботи: розкриття лексико-семантичних та структурно-стильових трансформацій при перекладі ідіоматичних виразів, їх систематизація та виявлення способів їх перекладу

Теоретико-методологічні засади: ключові положення теоретичних досліджень ідіоматики та теорії перекладу (І. Корунець, І. Дерік, Г. Кузенко, А. Мельник, П. Іванов, Ф. Палмер, Ш. Баллі, Ф. Женен, П. Сімпсон, Д. Лубенс, Л. Сміт), а також кіноперекладу (М. Берді, Дж. Андерсон, Я. Чанг, Умберто Еко).

Отримані результати: розкрито сутність понять «ідіоматика», «ідіома», досліджено значення та роль використання ідіоматичних виразів, проаналізовано підходи до класифікації типів ідіом та фразеологізмів з виокремленням їх структурно-стильових, лексико-семантичних особливостей. Проведено систематизацію 324 англомовних фразеологічних виразів, використаних у кінофільмі «Рубі Спаркс» та розглянуто способи перекладу досліджуваних ідіом, до яких належать: еквівалентний переклад, переклад за допомогою приблизної чи прямої ідіоматичної аналогії та описовий переклад. Досліджено трансформаційні зміни при перекладі, серед яких як лексичні так і граматичні трансформації, а також запропоновано шляхи якісного перекладу ідіом з метою уникнення перекладацьких помилок.

Ключові слова: *ідіоматика, трансформаційні зміни, лексичні аспекти перекладу, концепції перекладу, адекватність, кінопереклад*

ВСТУП

Лексико-семантичні особливості англійської мови висувають перед філологами та перекладачами необхідність детального вивчення історичних та культурних традицій, які формували мову впродовж років. Утворившись у розмовній мові, менталітеті носіїв, етносі, художній літературі та фольклорі, характерні риси англійської мови стали її відбитком, відображаючи розвиток суспільства на різних етапах його існування. Враховуючи те, що англійська мова володіє значною кількістю сталих виразів, найважливішим предметом до розгляду постає ідіоматика як поширене лінгвістичне явище, знання якого є важливим для розуміння мови.

Наявність у мові значної кількості фразеологічних зворотів та ідіоматичних виразів, з одного боку, збагачує лексикон, надає мові певного емоційного забарвлення. З іншого боку, їх подвійне значення та неоднозначність сприйняття створюють складності при їх вживанні та використанні у мові. Тож саме вирішення проблеми відтворення цієї частини словникового запасу мови є головною задачею дослідників, лінгвістів, а особливо - перекладачів. Розуміння сенсу цих виразів є значущим для досягнення їх адекватного перекладу, а отже постає актуальним напрямком дослідження сучасної лінгвістики.

Детальним дослідженням ідіоматики та фразеології англійської мови займалась ціла низка дослідників та мовознавців, серед яких І. Корунець, О. Крижанська, Н. Венжинович. Переосмисленням та аналізом формування та розвитку ідіоматики займалися не лише вітчизняні науковці, але і закордонні лінгвісти та знавці мов. Серед тих, хто неодноразово звертався до цієї теми, найвідомішими є Ф. Палмер, Ш. Баллі, Ф. Женен, П. Сімпсон, Д. Лубенс, Л. Сміт та інші. Їх наукові розвідки та точки зору вплинули на виникнення нових, більш розвинених класифікацій, відкриття структурно-

функціональних, граматичних та семантичних особливостей ідіом, які сформували міцний фундамент для подальших досліджень у даному напрямку. Біль того, загальновідомі словники, такі як “Oxford Dictionary of English Idioms”, “Cambridge Idioms and Phrasal Verb Dictionary”, “Cambridge International Dictionary of Idioms”, “Longman Idioms and Phrasal Verb Dictionary” доводять неодноразові спроби дослідити та опрацювати англійськомовні фразеологізми. Будучи широко застосованими у літературі, фольклорі, публіцистиці, кіномистецтві, структурно-семантичні особливості ідіоматичних виразів та їх переклад є недостатньо вивченими. Саме визначення ідіоматики, її класифікація та особливості перекладу формують у лінгвістиці дискусійні положення і вимагають більш глибокого розгляду.

Актуальність роботи полягає в необхідності аналізу ідіоматики, її ролі у сьогоденні, потребі у детальному розгляді способів перекладу фразеологічних виразів та ідіом, а також виробленні чіткої систематизації фразеологічних виразів, як складного лінгвістичного явища, з опорою на сучасним мовний матеріал.

Наукова новизна полягає у спробі власного аналізу та дослідження структурно-стильових та лексичних особливостей ідіоматичних виразів та фразеологізмів, а також вирішення питання їх якісної передачі з англійської мови на українську.

Об’єктом дослідження виступає ідіоматика у англомовному кінематографічному дискурсі.

Предметом дослідження є особливості систематизації, вживання та перекладу ідіом та фразеологічних виразів означеного дискурсу на матеріалі кінофільму «Рубі Спаркс», порівняльний і перекладацький аспект.

Метою дослідження є розкриття лексико-семантичних та структурно-стильових трансформацій при перекладі ідіоматичних виразів, їх систематизація та виявлення способів їх перекладу.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

1) сформувати теоретичне підґрунтя вивчення ідіом та охарактеризувати поняття «ідіоматика»;
2) виявити значення та роль ідіом у системі фразеологічних одиниць;
3) проаналізувати підходи до класифікації типів ідіом та фразеологізмів;
4) виявити та описати структурно-стильові, лексико-семантичні особливості досліджуваних явищ;
5) розглянути стратегії та способи перекладу ідіом, розкрити основні проблеми при їх перекладі та сприйнятті;
6) вивчити особливості роботи з кіноматеріалом, проаналізувати концепції та труднощі кіноперекладу;
7) систематизувати ідіоматику кінофільму «Рубі Спаркс» та надати оцінку доречності трансформаційних змін при перекладі ідіом.

Матеріалом дослідження стали 324 ідіоматичні одиниці сучасної англійської мови, отримані методом вибірки з кіноматеріалу «Рубі Спаркс» режисерів Валері Фаріс і Джонатана Дейтона.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалось на основі використання таких методів та прийомів: лінгвістичного спостереження та аналізу, описового методу, порівняльного та перекладознавчого методу.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів під час практичних занять з перекладознавства, а також для написання кваліфікаційних робіт у галузі перекладознавства.

Робота пройшла **апробацію** на 2х науково-практичних студентських конференціях. Результати дослідження представлено у 2-х публікаціях:

1. Клеменко О. Ю. Ідіоматика у кінематографічному перекладі. Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2024» : у 5 т. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. Т. 2. С. 107–108.

2. Клеменко О. Ю. Перекладацькі трансформації як шлях до якісного кіноперекладу. Матеріали ІІІ Всеукраїнської студентської науково-

практичної конференції «Різдвяні студентські наукові читання». Запоріжжя : ЗНУ, 2024. (підготовлено до друку).

Структура роботи відповідає окресленій меті та висунутим завданням і складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатку та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження та його наукової новизни, визначення об'єкту, предмету та структури роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про ідіоматику, а саме науково-теоретичну основу її вивчення, дослідження особливостей ідіом та їх ролі у мові. Особлива увага приділяється розкриттю сутності поняття «ідіоматика», дослідженню її характеристик, а також класифікаційної системи, що постає ключовими у розумінні ідіоматики як системи. Окремо розглянуто специфіку перекладу ідіом та фразеологічних одиниць, а також досліджено особливості їх перекладу у кінематографі.

Другий розділ містить систематизацію ідіом, використаних у кінофільмі «Рубі Спаркс», а також власний аналіз якості відтворення ідіоматики кінофільму.

У висновках подано загальні результати проведеної роботи з опорою на мету та завдання дослідження. Додаток містить добірку із 324 англомовних фразеологічних виразів, які стали фактичним матеріалом дослідження.

Загальна кількість сторінок 64, кількість використаних джерел 52.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОМАТИКИ У КІНЕМАТОГРАФІЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

1.1 Поняття «ідіоматика» та її загальна характеристика

Маючи величезну тисячолітню історію, англійська мова продовжує розвиватись та привертати увагу все ширшого кола науковців та дослідників. За цей час у ній вже сформувалась велика кількість словосполучень, фразеологізмів, а особливо ідіом, що вважаються перлинами мови, оскільки вони передають колорит та культурні здобутки народу. Кожна мова у світі має у своєму складі ідіоми чи ідіоматичні вирази, але їх справжнє значення настільки приховане, що його досить важко зрозуміти тому, хто не є носієм мови. Будучи значущою частиною образної мови, вони часто вживаються і є зручними у використанні, однак їх семантика залишається проблемним питанням, що вимагає подальших досліджень та ґрунтовного аналізу.

За останнє десятиріччя ідіоматику англійської мови вивчали різні мовознавці, лінгвісти та перекладачі, результати дослідження яких висвітлюють низку ознак фразеологічних одиниць, починаючи від семантики та їх стильових особливостей, і закінчуючи сферами їх вживання у мові. Зазначимо, що численні звернення до цієї теми вплинули на розбіжність поглядів та визначень ідіоматики, як і фразеологічної одиниці, аналіз яких є необхідним для уникнення проблеми їх розуміння.

Як зазначається у сучасному лінгвістичному словнику, ідіоматика – це наука про ідіоми, певна сукупність усіх ідіомних засобів конкретної мови (фразеологізмів, крилатих слів, прислів’їв, приказок) [Загнітко 2020, с. 248]. Дослідження такого розділу мовознавства як ідіоматика веде до вивчення

поняття «ідіома», яке трактується по різному відповідно до перенесення акценту уваги дослідників з одних складових цього комплексного явища на інші. В історії лінгвістичних вчень існують різні погляди на сенс, який несе у собі поняття ідіома, але, попри це, кожне з них має вагоме значення для лінгвістики та мовознавства. Так чи інакше, лінгвісти, науковці, знавці мови не зупиняються на досягнутому та, усвідомлюючи не просту природу ідіом, вони продовжують вивчати та розглядати це складне явище у різних перспективах та аспектах.

Перш за все, ідіоми виділяють у клас багатослівних одиниць, який ще не достатньо вивчений, але, як стверджують дослідники, вже створює виклик для розуміння граматики та лексики [Fellbaum 2006, p. 349]. Проблема полягає у їх семантиці, а саме складності у розумінні, що спричинено прихованим, непрозорим значенням ідіоматичних одиниць. Зазначене вище розділяє М. Бейкер, яка, досліджуючи сферу перекладу ідіом, наголошує на труднощах перекладу ідіоматичних виразів, які призводять до неправильного тлумачення. У своїй книзі “In Other Words” перекладознавець зазначає: «Деякі ідіоми легко вводять в оману, здаючись прозорими, бо пропонують розумне буквальне тлумачення, а їх ідіоматичні значення не обов’язково відображаються у навколишньому тексті. А велика кількість ідіом, до того ж, мають як буквальне, так і ідіоматичне значення…» [Baker 2011, p. 69].

З цього приводу науковець А. Ланглотц виділяв ідіоматичні вирази, як і будь-які інші типи ідіом «…як особливі мовні конструкції, які викликають багато запитань у лінгвістів і доволі часто створюють проблеми для тих, хто розпочинає вивчати мову» [Langlotz 2006, p. 2]. Тож найбільш поширеною точкою зору на особливості ідіом є саме їх структурна та семантична комплікація. Зосереджуючи на цьому увагу, розглянемо різні тлумачення поняття ідіоми у лінгвістиці та погляди на дану проблему.

Філологи розглядають ідіому як неподільний, стійкий та унікальний для мови вислів, що називає єдине, образно сформоване поняття, значення якого не випливає зі значень його складових [Ковалів 2007, с. 407]. В

аналогічний спосіб простежуємо досліджуване поняття у відомому словнику “Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics”, відповідно до якого поняття ідіоми представлено як «…вираз, який функціонує як єдине ціле і значення якого не можливо розробити з його окремих частин» [Richards 2010, p. 246]. Зазначений вище погляд на проблему розділяє також науковець Б. Фрейзер, який у своїй роботі “Idioms within a Transformational Grammar” пише: «…я розглядаю ідіому як складову чи серію складових, для яких семантична інтерпретація не є композиційною функцією формативів з яких вона складається» (тут і далі переклад наш. – О. Ю.) [Fraser 1970, p. 22].

З цього приводу автор, спираючись на граматичні відмінності між звичайними виразами та ідіоматичними одиницями, оперується двома основними проблемами розуміння та обробки ідіом, які безпосередньо впливають на формування їх значення. Першою проблемою він називає складність представлення значення ідіоми у глибинній структурі речення, оскільки невідповідність загального значення виразу до компонентного складу ідіоми спричинює помилкове сприйняття та призводить до хибного тлумачення усього речення. Як другу проблему науковець подає складність пояснення та несприятливість ідіоми до певних синтаксичних трансформацій, що більш простежується у перекладі ідіоматичних одиниць на іншу мову. Стає очевидним, що контекст, закладений в ідіомі, аж ніяк не введений лексичними елементами, однак є вкрай важливим і має бути збереженим для дотримання глибинного значення, що несе у собі ідіоматичний вираз [Fraser 1970, p. 23].

Прихильником теорії композиційності був також Ч. Хокет, чиї судження наголошують на тому, що ідіомами є навіть одиничні морфеми, значення яких важко відстежити. Оперуючись тим, що семантика ідіом не є композиційною місією її компонентів, дослідник відносить ідіоми до питання семіології, розширюючи їх до більших структур, таких як речення,

оскільки, на його думку, ідіоми не обмежуються тільки певним переліком виразів [Hockett 2003, p. 89–90].

Лінгвісти трактують поняття «ідіома» з іншого погляду, беручи до уваги походження ідіом чи особливості їх структури, семантичні зв'язки між компонентами. Так, Ф. Палмер вважає, що ідіома – це «послідовність слів, значення яких неможливо передбачити зі значень самих слів» [Palmer 1981, p. 41]. Зазначену точку зору розглядають також дослідники-перекладачі, які трактують поняття ідіоми як такого виразу, у якому буквальне значення окремих слів відрізняється від загального значення, що і формує своєрідність вислову [Цвєркун]. У свою чергу Н. Венжинович вбачає у фразеологічних одиницях (ФО) та ідіомах надзвичайно важливе «сполучення слів з переосмисленими компонентами, які відображають самобутність мови та її специфічний колорит [Венжинович 2021, с. 74].

З інтерпретації лінгвіста П. Сімпсона постає те, що ідіоми це, перш за все, сталі вирази, які беруть своє походження від метафор і перекладаються як єдине ціле [Simpson 2004, p. 93]. Він зробив вагомий внесок у розробку проблеми, поєднуючи ідіоми з метафорами і досліджуючи ідіоматичні вирази від самого моменту формування їх метафоричних значень. Подібна точка зору міститься у словнику Лонгмана, де подається визначення ідіомам, за яким вони є незмінними та мають сталу форму, а їх сенсом слугує метафоричний підтекст [Thomas 1979, p. 8].

Аналізуючи стилістичний аспект ідіом, знаходимо удосконалення теорій та розвиток вчень про ідіоми у більш пізніх дослідженнях, наприклад П. Нюмарка, чиї наукові доробки мали значний вплив особливо у перекладацькій сфері. Згідно П. Нюмарка «ідіомою виступає розширена метаформа, що виконує дві функції: когнітивну (звернення до почуттів та емоцій) та референційну, за допомогою якої більш стисло описується поняття, об'єкт чи особа, якість, стан чи навіть дія» [Newmark 1988, p. 104]. Таким чином, ідіома – досить унікальне сполучення компонентів, які

формують образне, емоційно-експресивне висловлювання без передачі прямих значень кожної складової.

На противагу зазначеним вище науковим доробкам свою теорію висунули британські лінгвісти Л. Бауер та Л. Грант, які стверджували на вагомій відмінності між метафорами та ідіомами – їх семантичному аспекті, а саме перетлумаченні. Стосовно цього слід зазначити, що їх погляд на поняття ідіоми базується на спеціальних, етимологічних знаннях, які формують основу розуміння цих невмотивованих виразів. Вони стверджують, що «…метафори буквально позначають неправду, однак їх можна прагматично перетлумачити на істину, що просто неможливе у випадку з ідіомами» [Grant 2004, p. 49–51]. З одного боку, можливо прослідити спільні риси, проте, з іншого боку, існують і відмінності, які диференціюють ці два поняття. Тож лінгвісти проводять контраст між цими поняттями і їх переконання не безпідставні, бо, дійсно, метафори та ідіоми відносять до різних категорій, які вони іменують, а отже і межі між цими двома категоріями мають право на існування.

Особливої уваги заслуговує думка видатного лінгвіста Л. Сміта, який зробив наголос на особливостях граматичної структури ідіом, а також такій особливості, як ідіоматичність. Цінним у підході Л. Сміта є історичні корені та витоки поняття, а саме використання слова “idiom”, яке бере свій початок від французького слова “idioisme” і позначає характерну для англійської мови граматичну структуру сполучень. Між іншим, подібне визначення находимо у лінгвістичних словниках, і на доведення зазначеного вище погляду пропонуємо тлумачення поняття у словнику лінгвістичних термінів. Згідно з ним, ідіома визначається як певна одиниця мови, якій притаманна ідіоматичність [Голянич 2011, с. 86]. Інакше кажучи основна властивість слів, словосполучень і речень у тому, що вони виражають своє значення нерозривно, неподільно і цілісно.

В окремих дослідженнях закордонних науковців, як от В. Колінса, спостерігаємо ухил у бік важливості наголошення на походженні ідіом,

оскільки від цього безпосередньо залежить їх значення. У своєму словнику з британської англійської мови він зазначав, що при вивченні ідіом лінгвісти завжди стикаються з двома основними проблемами: проблемою походження та проблемою зв'язку між походженням та сучасним вживанням [Collins, p. 243]. У науковому обігу зустрічаємо схожі погляди, які доводять, що зв'язок між походженням ідіоматичних виразів та їх фактичним значенням не завжди залишається вивченим до кінця, а навіть видозміненим за певних історичних, культурних, соціальних, демографічних чи лінгвістичних причин.

Потребує додаткового розгляду новочасне бачення ідіоми, оскільки саме те, як сприймається цей термін сьогодні, має вирішальне значення для загального розуміння його семантики. Сучасний лінгвістичний словник фіксує нове тлумачення терміну, з виявом його походження, а також існуючих системних і семантико-парадигмальних зв’язків. Так, автор А. Загнітко зазначає: «Ідіома - це мовленнєвий зворот, властивий певній мові, те саме, що фразеологічна одиниця, яка здатна виражати своє значення цілісно, неподільно» [Загнітко 2020, с. 248]. З цього бачимо, що питання ідіоматики висвітлюється у тісному поєднанні з фразеологією, виступаючи одним з різновидів фразеологізмів.

Американський лінгвіст У. Вайнрайх теж звернув увагу на тісне поєднання двох досліджуваних явищ і визначив ідіому як фразеологічну одиницю, складниками якої є принаймні два компоненти, в якій існує вибір контекстуальних підсмислів [Weinreich 1969, p. 42]. Це підтверджує той факт, що не існує певних кордонів ідіоматики, і, вбачаючи їх місце у тісному співіснуванні з фразеологізмами, деякі дослідники стирають межі. На доведення наших переконань розглянемо точку зору Дж. Сейдейла та У. Макморді, які підходять до тлумачення поняття комплексно і трактують термін «ідіома» в усій системі його значень. Англійські лінгвісти відносять до ідіоматики усі фразеологічні одинці, як зі стилістичними особливостями, так і без їх чіткого вираження, але вони наголошують на їх нестандартності,

бо порядок слів може бути не логічним та навіть мати граматично неправильне узгодження [Seidl 1988, p. 12].

Існує також інший підхід, що характеризується звертанням до аналізу синтаксичного аспекту явища, який дозволяє розглянути ідіоми з точки зору їх структурних особливостей. В окремих дослідженнях спостерігаємо ухил у бік аналізу синтаксичних характеристик ідіом, де автори зазначають, що ідіомам характерний набір синтаксичних властивостей і низка обмежень, за допомогою яких пояснюється їх зовнішня та внутрішня структури [Espinal 2019, p. 1–5]. Структурні особливості в певній мірі допомагають визначити ступінь ідіоматичності виразу, що теж не може залишитись без уваги, бо, як стверджував А. Ланглотц, вираз можна назвати ідіоматичним лише за допомогою аналізу ступеня його ідіоматичності. Зазначимо, що на думку вченого, ідіоматичні вирази (конструкції) можливо описати як систему складних символів, які мають свої специфічні семантичні, соціолінгвістичні та прагматичні характеристики [Langlotz 2006, p. 2–5]. Вивчаючи характеристики ідіом, науковець зазначає власне трактування цього терміну, яке полягає на тому, що ідіоми мають сприйматись як мовні конструкції, а ось їх переклад вже залежатиме від низки чинників: значення ідіоми в оригіналі, її синхронізації, наявності відповідника.

Із вказаного вище випливає, що термін ідіома не є чітким, та не існує єдиної думки серед науковців, вчених, лінгвістів та перекладачів стосовно цього широкого явища. А втім, розгляд фактичного матеріалу та проаналізована нами література дозволяє простежити зміни у підходах та зсуви в аспектах досліджень при аналізі ідіом, а також ідіоматики в цілому. До того ж, детальний аналіз теоретичного матеріалу дає змогу стверджувати, що ідіома, або фразеологічна одиниця як її теж прийнято називати – це образний стійкий зворот, семантично усталена фраза, яка виражає єдине поняття, незалежне від значень його компонентів [Клеменко 2024, с. 107].

Проаналізувавши зазначений вище матеріал, можна підвести підсумок, що ідіоматика та основний її об’єкт – ідіома розглядається науковцями та

лінгвістами протягом століть і не втрачає своєї актуальності навіть в наші дні. Дослідження походження ідіом, семантики, характерних їм рис та особливостей функціонування в мові продовжують цікавити та приваблювати вчених, які намагаються відслідкувати усі етапи їх розвитку та дослідити їх прояви у наші часи. Це свідчить про значну роль ідіоматики у системі наук, оскільки вивчення такого складного явища як ідіома дозволяє, перш за все, поринути в історію та дослідити культурні цінності народу, які формувалися і продовжують своє формування впродовж років, зберігаючи історичну пам'ять.

1.2 Ідіоми у системі фразеологічних одиниць мови

Фразеологія, як окремий лінгвістичний напрямок, є надзвичайно складним явищем, вивчення якого потребує комплексного дослідження та аналізу. Фразеологія виникла порівняно недавно, однак, будучи нерозривно пов'язаною з іншими науками, такими як лексикологія, стилістика, філософія та історія мови, вона посіла важливе місце у системі мови. Яскравим прикладом тісного поєднання наук є той факт, що фразеологія збагачує лексикологію інформацією про зміни, яким піддаються слова у складі фразеологічних одиниць, а лексичну стилістику - даними про узуальні та оказіональні стилістичні особливості фразеологізмів, а також дає додаткову інформацію в багато розділів загального мовознавства.

Неможливо заперечити, що уся інформація, яку несе фразеологія, ще не повністю використовується іншими дисциплінами, але аналіз фразеологічного матеріалу дуже важливий навіть для лінгвокраїнознавства. Вивчення фразеології дозволяє не лише аналізувати сутність та будову фразеологічних одиниць, але й досліджувати їх історію, розуміти на яких

образах вони базувалися, вивчати національно-культурні особливості людей, які використовують фразеологізми у своєму мовленні, а також розуміти особливості менталітету різних народів.

Фразеологія, так само як і більш вузький спектр - ідіоматика, і сьогодні привертає увагу вчених, кожен з яких трактує її по різному, акцентуючи увагу на різноманітних складових цього комплексного явища. Одні лінгвісти розглядають фразеологію як єдину лексико-фразеологічну систему, відносячи лексику і фразеологію до одного рівня мови, а інші вбачають в лексиці і фразеології ніби різні рівні, різні системи. Досить широке коло лінгвістів та перекладачів займаються вивченнями сукупності досліджуваних явищ у цій науці, особливо звертаючись до питання ідіом у ньому. Спірним у лінгвістиці є питання про мовні одиниці, які належать до сфери компетенції фразеології. Це і стало причиною зацікавлення науковцями саме місцем ідіом у фразеологічній системі мови, чиї роботи націлені на доведення прямого зв’язку ідіом з фразеологією, як галуззю лінгвістики.

Підхід до визначення фразеології, застосований дослідницею Г. Чулановою, фіксується на історичних складових, бо вона виділяє фразеологію, як галузь лінгвістики, що створює своєрідну галерею із яскравих замальовок традицій, звичаїв, історичних спогадів, відображених за допомогою сталих виразів у народних піснях, казках, цитатах, жаргонізмах тощо [Chulanova 2015, p. 182]. Тлумачний словник представляє фразеологію як сукупність прийомів вираження думок за допомогою слова, які властиві певній епосі, народу, та навіть періоду розвитку мови [Словник української мови]. Усі ці неповторні вирази, до складу яких входять також ідіоматичні вирази, складають цілісну фразеологічну систему, вивченням якої і займається такий лінгвістичний напрям як фразеологія. Саме тому, для дослідження ідіоматики вкрай важливим є розгляд фразеології, її основних питань та, найголовніше, об’єкту, який він вивчає.

О. Саболевська у своїй науковій розвідці наголошує на тому, що фразеологія існує умові під такими значеннями:

1) розділ мовознавства, який займається вивченням фразеологічної системи мови з огляду як на сучасне функціонування, так і на її історичний розвиток;

2) система своєрідних засобів вираження думки, які притаманні певному народу, діалекту чи групі говорів;

3) сукупність фразеологізмів тієї чи іншої мови [Соболевська 2018, с. 3].

Наукові напрацювання дають змогу стверджувати, що фразеологія вивчає досить широке коло понять, у яке входять не лише словосполучення, але і фразеологічні речення, представляючи головне завдання фразеології як лінгвістичної дисципліни – всебічне вивчення фразеологічного фонду англійської мови. Так, дослідник М. Кочерган зазначав, що «... фразеологія визначається мовознавцями як сукупність фразеологізмів певної мови, що у вузькому розумінні означає лише ідіоми та стійкі сполучення слів, або ж як розділ мовознавства, який вивчає фразеологічний склад мови, що у широкому розумінні включає ідіоми, фразеологічні сполучення, прислів'я, приказки, крилаті вислови тощо…» [Кочерган 2001, с. 290]. Усі зазначені групи слів можна поєднати за одним характерним показником – ідіоматичністю, яка безпосередньо об'єднує ідіоми з фразеологізмами певних типів, яким притаманна ідіоматичність. Мова йде про ті фразеологічні одиниці, яким, так само, як і ідіоматичним виразам, притаманна вмотивованість значення, стійкість та ідіоматичність.

Зазначене дає підстави стверджувати, що фразеологія – це наука про фразеологічні одиниці (ФО) – стійкі сполучення слів, які не утворюються за їх структурно-семантичними складовими. Даний погляд належить теж С. Олійнику, за яким об'єктом фразеології і є фразеологізм, тобто фразеологічна одиниця мови як стійке поєднання слів, значення яких виникає у результаті семантичних змін у компонентному складі [Олійник 2008, с. 29]. Тож, у рамках теоретичної розвідки необхідним вважаємо також ознайомлення з поняттям фразеологізму як центральним об'єктом

лінгвістичної науки, який має спільні риси з ідіомами і підтвердить їх взаємний зв’язок у мові.

За визначенням лінгвіста Д. Крістала, фразеологізмом є стійке, подекуди напівстійке лексичне сполучення, яке має у собі два і більше компонентів і використовується у мові на позначення єдиного цілого [Crystal 2008, p. 236]. Дослідниця лексикології англійської мови Г. Чуланова у своїй роботі “Lexicology of the English Language” пише: «Фразеологізми – це стійкі групи слів, що характеризуються повністю або частково перенесеним значенням. Фразеологічні одиниці характеризуються теж подвійним значенням: поточні значення складових слів створюють певну картину, але фактичне значення всієї одиниці має мало або зовсім не пов’язане з цією картиною значення, створюючи саме по собі абсолютно новий образ» [Chulanova 2020, p. 53]. Беручи під увагу це твердження, можемо зробити висновок, що фразеологізми мають спільні ознаки з ідіомами, але саме значення ідіоми, як фразеологічної одиниці, є вже повністю перенесеним, а не частково, що можливо у випадку фразеологізмів.

Науковці наголошують на тому, що, маючи специфічні граматичні та семантичні зв’язки, фразеологічні одиниці помітно відрізняються як від інших стійких словосполучень, так і від вільних словосполучень, до яких відносять терміни, кліше тощо. Дійсно, фразеологізми наділені особливим, традиційним значенням, яке не завжди випливає із значень його компонентів, що і характеризує унікальність та особливість даних виразів. Дослідивши твердження лінгвістів, які займалися вивченням диференційних ознак фразеологізмів, слід виділити ряд основних, за якими фразеологічні одиниці різняться:

- співвідношенням між змістом та формою ФО (стабільний склад компонентів, дослівна неперекладність);
- мовною стійкістю та відтворюваністю у процесі спілкування;
- приналежністю до певної системи чи підсистеми;

- семантичною структурою (що відображається в цілісності їх компонентів);
- процесом формування;
- сферою їх вживання та функціонування у мові [Баран 1999, с. 42–46].

Варто відмітити, що англійський дослідник фразеології Л. Сміт виділяє також експресивність фразеологізмів як окрему ознаку, яка відіграє не останню роль. Найбільшу увагу тут приділено ідіомам, як різновиду фразеологічних одиниць, що мають особливе значення і виконують свою необхідну функцію при емоційному мовленні, оскільки образність надає їм виразності, емоційності та енергії. Звертаючись також до думки науковця О. Соболеської, відмітимо перелік наступних ключових ознак притаманних фразеологічним одиницям:

- метафоричність;
- відтворюваність;
- варіативність (що проявляється гнучкості фразеологічних одиниць в варіації їх структурних компонентів);
- наявність двох і більше повнозначних слів;
- семантична нерозкладність;
- нарізнооформленість [Соболевська 2018, с. 7].

Досліджуючи особливості та структуру фразеологізмів, лінгвісти неодноразово робили спроби класифікувати їх для кращого розуміння, однак усі вони розглядають фразеологізми з різного боку, надаючи при цьому і власні класифікації. Вдаючись до детального аналізу фразеологічних одиниць мови, фіксує кілька типологізацій, які базуються на певних класифікаційних ознаках, таких як семантична, структурна, історична та стилістична

Деякі науковці приділяють особливу увагу походженню фразеологізмів, виокремлюючи власне англійські ФО та запозичені, які перекладаються або виступають у виді оригіналу. Класифікація за цим

принципом є надзвичайно важливою, бо в ній відбиваються історичний фон та контекст, в якому зародилися ті чи інші фразеологічні одиниці. Процес збагачення мови фразеологізмами та їх еволюція відображається у так званій генетичній класифікації, за якої виділяють:

- крилаті вислови;
- запозичення з інших мов;
- біблійні звороти;
- прислів'я та приказки;
- професіоналізми з метафоричним контекстом;
- усталені вирази жартів та анекдотів;
- влучні вирази видатних людей тощо [Баран 1999, с. 98].

Іншу класифікацію складають фразеологічні одиниці, розділені за темою їх використання, тобто сферами життя, де їх вживання є найчастотнішим. Однак, більшість фахівців фразеології тяжіють до типологізації фразеологізмів, запропонованої французьким мовознавцем Ш. Баллі, який виокремлював такі типи:

1) фразеологічні зрощення (ФЗ);
2) фразеологічні єдності;
3) фразеологічні сполучення [Кочерган 2003, с. 244].

Ця класифікація на семантичній основі набула найбільшого поширення, отримала схвалення з боку численної кількості науковців та стала загальновживаною у наші часи. Відтак саме ця розглянута класифікаційна система допомагає дослідити природу фразеологічних одиниць та з'ясувати особливості їх функціонування, простежити їх еволюцію у мовній системі. А ключовим при диференціації постає переносне значення та рівень його вираженості, оскільки типологічна класифікація є різновидом семантичної та ідіоматичність при цьому відіграє не останню роль.

Маємо підкреслити, що класифікація, запропонована французьким мовознавцем, є цінною для дослідження ідіоматики, оскільки найбільш

розширеним типом фразеологізмів є саме фразеологічні зрощення, тобто ідіоми. Інакше кажучи, фразеологічні зрощення це вираз, який теж можна використовувати на позначення ідіом, і лише ФЗ з їх ознаками та характеристиками можуть розглядатися у контексті вивчення ідіоматики. Фразеологічними зрощеннями називають ті фразеологічні одиниці, значення яких не випливає зі значень їх компонентів, і лише дослідження етимології розкриває особливості утворення таких сполук та їх значення. При цьому, вони невмотивовані та неподільні з точки зору семантики, цілісні та стійкі, що формує підстави до аналізу типів фразеологічних зрощень в залежності від того, чим саме зумовлена їх неподільна цілісність. Так, виокремлюють фразеологічні зрощення, в складі яких присутні архаїзми або вимерлі слова, окремо від них фразеологічні зрощення для вираження емоцій, а також такі, де значення частин неважливе для загального розуміння фразеологізму [Кочерган 2003, с. 244].

На сьогоднішній день існує чимала кількість фразеологічних одиниць, деякі з них є більш поширеними, деякі загальновживаними, а про існування деяким ми навіть не здогадуємось. Але, виходячи із диференційних ознак, можна стверджувати про певні типи словосполучень, які беззаперечно можна віднести до фразеологічних одиниць. Серед них значне місце посідають ідіоматичні конструкції та фразеологічні зрощення, які повністю або частково переосмислені, а також, прислів’я, приказки, крилаті вислови та кліше, що безпосередньо пов’язані з певними ситуаціями та звичаями спілкування.

Таким чином стає очевидним, що ідіоматика та фразеологія тісно переплетені між собою, бо вони вживаються у єдиній, спільній для них площині та не суперечать одне одному. Фразеологія у даному формулюванні виступає проявом ідіоматичності, оскільки частина фразеологічних одиниць, які існують у мові, несуть неідіоматичний характер. Але саме та частина фразеологізмів з ідіоматичною ознакою допомагає зафіксувати перехрещення понять «фразеологія» та «ідіоматика».

Проаналізувавши вище зазначений матеріал, можна підвести підсумок, що ідіоми посідають значне місце у системі фразеології, яка вивчає їх структуру, походження, етимологію, семантику та функціонування в мові. Це свідчить про значну роль ідіоматики у фразеології, оскільки вивчення ідіоматичного складу мови дозволяє поринути в історію, дослідити культурні цінності народу, які формувалися і продовжують своє формування впродовж років, зберігаючи історичну пам’ять.

1.3 Підходи до класифікації ідіом

Як свідчать дані, немає єдиного загальновживаного підходу до розуміння і тлумачення поняття «ідіома», так само, як і не існує чіткої класифікації, з якою погодилися б усі лінгвісти, науковці, перекладачі та знавці мови. Складність класифікації, у свою чергу, створює проблему, вирішення якої випливає у різних типологіях, які пропонують дослідники та лінгвісти. На переконання К. Бромлі, ідіоми важко класифікувати, бо вони «….є руйнівними, неоднозначними та складними для користувача мови, але так само вони цікаві та барвисті» [Bromley 1984, p. 274]. Очевидно, що їх суперечливість традиційним моделям мови додає плутанини при опануванні мовою, але саме тому ідіоматика і займає особливе місце при вивченні фразеології.

У зв’язку з викладеним вище розглянемо певні класифікаційні системи, які видаються найбільш аргументованими та значущими у дослідженні ідіоматики. Розглядаючи проблему композиційності ідіом, яка свого часу була центральною для теорій розуміння ідіом, канадський професор С. Глюксберг відносив усі ідіоматичні вирази до тих, що не є композиційними, оскільки значення їх лементів нічого не вносять у значення

самої ідіоми. Відповідно до своїх переконань, науковець розділив ідіоми на чотири типи:

1) прозорі ідіоми;
2) напівпрозорі ідіоми;
3) напівнепрозорі ідіоми;
4) непрозорі ідіоми [Cacciari 1991, p. 217].

Зазначений вище підхід дозволяє сформувати три підкласи ідіом за ступенем прозорості: чисті ідіоми, які завжди не буквальні та вважаються неоднозначними; напівідіоми, які складаються як з буквальних, так і з не буквальних компонентів і вважаються непрозорими; та буквальні ідіоми, які вважаються прозорими, оскільки їх частини можуть бути використані для перекладу ідіоми. На доведення наших переконань доречним видається типологія дослідника П. Кветко, за яким ідіоми можна віднести до демотивованих ідіом, частково мотивованих та напівідіом. Демотивовані ідіоми – чисті, непрозорі ідіоми, тобто фразеологічні зрощення – це та група ідіоматичних виразів, де повністю відсутній зв'язок між значеннями компонентів та значенням ідіоми в цілому. Частково мотивовані ідіоми – напівпрозорі, образні ідіоми – це ті вирази, де присутній зв'язок між значенням ідіоми та її складників. Напівідіоми – напівпрозорі ідіоми, обмежені словосполучення – це та група ідіоматичних виразів, де одне слово може містити пряме значення, а інше може бути вжито в переносному.

Не можемо обійти увагою напрацювання В. Еванс та М. Грін, які так само як і С. Глюксберг оперувались некомпозиційністю ідіом та розробили власну типологію ідіоматичних виразів, базуючись на таких ключових параметрах, як:

1) ідіоми кодування (фразеологічні ідіоми, що мають переваги та обмеження словосполучень) та ідіоми декодування (ті, що мають у своєму значенні ідіоми кодування, але в свою чергу мають властивість заплутувати);
2) лексично наповнені ідіоми (субстантивні);

3) граматичні ідіоми, які як відповідають, так і не відповідають граматичним нормам;
4) ідіоми з прагматичним моментом та без [Evans 2006, p. 643].

Даючи характеристику структурним компонентам ідіоматичних виразів, професор прикладної лінгвістики М. Маккарті зазначає, що до ідіом можуть належати порівняльні вирази з прикметником та іменником *(as dry as a bone)*, біноми *(rough and ready)*, тричлени *(cool, calm and collected)*, синтаксичні фрази *(in the blink of an eye)*, складне словосполучення *(a bone of contention)* та цілі речення *(to cut a long story short)* [McCarthy 2002, p. 6]. За основу своєї класифікації він виділив зіставні компоненти ідіоми, в залежності від чого їх можна систематизувати. Більш того, його підхід до розуміння ідіоматики англійської мови вплинув на формування погляду стосовно сфер використання тих чи інших ідіоматичних виразів. У таких спосіб знаходить свій вияв класифікація ідіом згідно з їх приналежністю до різних тем, таких як частини тіла, спорт, їжа та напої, природа, тварини, географічні місця тощо.

Будову ідіом вивчали також інші лінгвісти та знавці мови, серед яких відмітимо П. Кветко, який класифікував ідіоми з точки зору їх будови на дієслівні та бездієслівні ідіоми, ідіоми-речення та мінімальні ідіоми (див. Табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація ідіом відповідно до їх побудови [Kvetko 2009, p. 106]

Classification	**Characteristics**	**Examples**
Verbal idioms	Idioms with a different syntagmatic structure with a verb	*Make up one`s mind, sleep loke a log, kick the bucket*
Verbless idioms (nominal, adverbial idioms)	Idioms with a different syntagmatic structure without a verb	*High and dry, once in a blue moon, black sheep*

Продовження Таблиці 1.1

Classification	Characteristics	Examples
Sentence idioms	Idioms with a sentence structure	*Talk of the devil and he will soon appear, make hay while the sun shines*
Minimal idioms	Idiomatic expressions with at leatone full (lexical) word	*As well as, by heart, at all, after all*

Аналізуючи особливості структури зазначимо, що деякі лінгвісти розрізняють ідіоматичні фрази у контексті їх поверхневої структури. Так, професором Вільнюського університету було запропоновано наступну класифікацію:

- іменникові словосполучення *(pros and cons, a drop in the ocean);*
- дієслівні фрази *(to ring the bell, to make mountain out of a molehill);*
- прийменникові словосполучення [Juknevičienė 2017, c. 29].

Цікавий погляд на проблему класифікації ідіом знаходимо в угорського лінгвіста, який займався дослідженнями у сфері когнітивної лінгвістики та метафори. У своїй роботі “Metaphor: A Practical Introduction” лінгвіст порівнює лінгвістичні вирази, названі ідіомами, з такими явищами, як метафора, метонімія, порівняння, фразові дієслова, приказки та інше. Шляхом пошуку спільних рис та відмінностей, він робить численні спроби систематизації ідіом з урахуванням зазначених вище мовних і мовленнєвих явищ [Kövecses 2010, p. 231].

Доцільно також звернутися до П. Кветко, який доповнив категорії зазначених вище явищ, провівши групування особливих ідіоматичних багатослівних виразів. До цих груп увійшли не лише порівняння, фразові дієслова чи приказки, але і біноми, триноми та навіть усталені вирази, наприклад: *how do you do?; long time no see* тощо. Зазначимо, що автор роботи “English lexicology in theory and practice” згадує біноми та триноми як

вирази, які складаються з двох чи трьох пов’язаних чи подібних слів, як-от: *here and there; bag and baggage; hook, line and sinker* [Kvetko 2009, p. 108].

У свою чергу, дослідники також брали під увагу походження ідіом за основу класифікаційних систем, розділяючи фразеологічні одиниці власне на одвічно англійські та запозичені. Прикладом слугує наукова розвідка дослідниці Є. Гороть, яка систематизувала ідіоми за поданим принципом і розширила свою класифікацію, розділяючи склад запозичених фразеологізмів на внутрішньомовні та міжмовні [Гороть 2010, с. 31].

Аналізуючи усі наведені вище класифікації, можемо сформувати та запропонувати наступну лексичну класифікацію ідіом:

- ідіоматичні вислови;
- фразові дієслова (ідіоматичне значення визначається шляхом єдності значення у поєднанні дієслова з прислівником чи прийменником);
- приказки та прислів’я;
- порівняння та кліше;
- парні словосполучення (побудовані за допомогою суміжної, синонімічної або антонімічної пари слів, які, будучи поєднані сполучником, змінюють своє значення).

Систематизація за лексичним принципом видається нам більш доречною для аналізу ідіоматики та буде застосована практично у подальшому науковому дослідженні, бо саме ця класифікація допоможе проаналізувати особливості перекладу ідіом на основі кіноматеріалу.

1.4 Стратегії та способи перекладу ідіоматики з урахуванням міжмовних відповідностей

Лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори, граматичні та системно-функціональні особливості англійської мови дають підстави стверджувати

про її відмінність від української мови. І, навіть не зважаючи на те, що в українській та англійській мовах є значна кількість слів спільного походження, лексико-граматичні розбіжності та відмінність мовних одиниць викликає труднощі при перекладі. Ще більшим ускладненням виявляються мовні традиції, історичні факти, які, в тій чи іншій мірі, вплинули на формування ідіом та їх безпосереднє значення. Тож, при перекладі фразеологічних одиниць ідіоматичного характеру мають бути взяті під увагу певні стратегії, які допомагають перекладачеві врахувати тонкощі культури, специфіку, семантичну та структурну непередбачуваність ідіом.

Дослідниця у сфері лінгвістики М. Бейкер запропонувала наступні стратегії перекладу ідіоматичних виразів:

- використання ідіом зі схожим значенням та формою;
- використання ідіом зі схожим значенням але відмінною формою;
- переклад парафразою;
- переклад за допомогою упущення;
- стратегія компенсації;
- дослівний переклад (прямій, дослівний переклад з анотацією та ампліфікацією);
- вільний переклад [Baker 2011, p. 76 – 85].

Серед додаткових вона виокремлює можливість перекладу ідіом з використанням комбінації декількох стратегій, пошуку запозичень для еквівалентної ідіоми в мові перекладу, транспозиції, а також інтеграції, яка поєднує значення ідіоми вихідної мови зі значенням іншої частини тексту (тут переклад наш – О. Ю.) [Baker 2011, p. 86].

Зазначимо думку українського перекладача та мовознавця І. Корунця, який у своїй книзі «Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)» писав про низку факторів, від яких залежить переклад ідіоматичних виразів. Основними з них є:

1) чи має ідіоматичний вираз у мові оригіналу та мові перекладу те саме джерело походження (*to be born under a lucky star - народилася під щасливою зіркою*);
2) чи має ідіома у цільовій мові лише один, більше ніж один чи усі спільні образи-компоненти (*to fish in troubled waters - ловити рибку (рибу) в каламутній воді*);
3) чи є складові образи при перекладі отримані носіями цільової мови;
4) чи можна зберегти структурну форму ідіоматичних виразів у мові перекладу без будь-яких трансформацій;
5) чи існує аналогічний чи подібний за змістом ідіоматичний вираз у цільовій мові (*neither fish nor flesh - ні пава ні ґава*) [Корунець 2001, с. 184–188]

Таким чином науковець наголошує на своєрідному шляху пошуку якісного перекладу для тієї чи іншої фразеологічної одиниці, яким не можна нехтувати, бо деякі англійські та українські ідіоматичні вирази далекі від лексичної та структурної одноманітності. Більш того, переклад таких лексичних одиниць має враховувати також подібність за компонентними образами та експресивністю. Беручи до уваги зазначені фактори, Корунець надає такі способи вірної та якісної передачі значення ідіом з англійської мови на українську (див. Табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Способи перекладу ідіом за І. Корунцем [Корунець, с. 188-195]

Спосіб перекладу	**Приклад з англійської мови**	**Переклад на українську**
Шляхом абсолютного (повного) еквіваленту	- *a labour of Sisyphus;*	- сізіфова праця (важка і марна праця);
	- *the die is thrown/cast;*	- жеребок кинуто (рішення прийнято);
	- *my house is my castle;*	- мій дім - моя фортеця;

Продовження Таблиці 2.1

Спосіб перекладу	**Приклад з англійської мови**	**Переклад на українську**
Шляхом вибору близьких відповідників	- *too much knowledge makes the head bald;* - *to know smth. as one knows his ten fingers;*	- від великих знань голова лисіє; - знати як свої п'ять пальців;
Шляхом вибору прямих ідіоматичних аналогій	- *to have the ready tongue;* - *first catch your hare then cook him;*	- за словом у кишеню не лізти; - скажеш «гоп» як перескочиш;
Шляхом вибору приблизних ідіоматичних аналогій	- *to lose one's breath;* - *to come off scot free;* - *to get the blues;*	- кидати слова на вітер; - вийти сухим з води; - місця собі не знаходити;
Шляхом описового перекладу	**Переклад одним словом**	
	- *out of a clear blue of the sky;*	- зненацька;
	Переклад за допомогою словосполучення	
	- *the sixty-four dollar question;*	- вирішальне питання;
	Переклад цілим реченням	
	- *white elephant;*	- подарунок, якого важко позбутися (те, що приносить більше турбот, ніж користі).

Запропоновані вище способи перекладу слугують якісній інтерпретації ідіом та враховують історію виникнення фразеологічних одиниць та їх структурно-семантичні особливості. Звернемо увагу на порядок впровадження способів перекладу, оскільки лише у тому випадку, коли вираз не є інтернаціональним та неможливо підібрати абсолютний еквівалент,

перекладач може перейти до пошуку близького за значенням відповідника чи аналога у цільовій мові. Такий переклад стає можливим коли у мові перекладу існує подібна ідіома з трансформованим складом, певними структурними відмінностями, або взагалі фразеологічна одиниця, яка не відповідає формі, але зберігає значення вразу в оригіналі. І тільки у випадку відсутності усіх зазначених вище варіантів перекладач може вдатися до описового перекладу, який передасть задуманий контекст та значення.

Необхідність використання певних стратегій та методів перекладу ще раз доводить відмінності між англійською та українською мовами на рівні орфографії, лексики та особливо граматики. Виходячи з того, що це дві різні мови, визначальне значення має їх бачення в контексті історичного розвитку мови, звернення уваги на різні прояви буття двох народів, особливості їх відображення світу у семантичній системі шляхом універсального вираження мислення людей. Зіставний аналіз англійської та української ідіоматики допоміг дослідити основні способи та стратегії перекладу фразеологічних одиниць та, як результат, було помічено певні труднощі при перекладі ідіом, які потребують додаткового вивчення у цій науковій розвідці.

1.5 Перекладацький аспект у роботі з кінотекстом

Переклад кіноматеріалу – це специфічне мистецтво, яке полягає на детальному ознайомленні з аудіовізуальним твором та потребує використання певних стратегій, сучасних технічних досягнень та низки додаткових чинників, таких як культурні та мовні відмінності, тривалість реплік, а також часових обмежень. Враховуючи це, науковий інтерес викликають проведені попередні дослідження, результати яких формують характер, структуру та, особливо, труднощі перекладацької діяльності та слугують опорою для досягнення адекватного перекладу у майбутньому.

1.5.1 Особливості перекладу кінематографічних матеріалів. Кінематограф все частіше привертає увагу не лише лінгвістів, мовознавців, експертів з психології, культурології та соціології, але і перекладачів, виступаючи основним об'єктом їх перекладознавчих розвідок. Це пояснюється стрімким розвитком кіноіндустрії, а також прагненням перекладачів відповідати глобалізаційним змінам, що відображається у численних спробах полегшити сприйняття іноземної кінопродукції національним глядачем. Досліджуючи мистецтво перекладу, розуміємо дві основні його цілі, які суперечать між собою: донести відповідний емоційний вплив, закладений автором, та розкрити перед аудиторією різноманітність мистецтва, відобразити унікальність та колорит мови, своєрідні національні тенденції, історичні та культурні особливості мови оригіналу шляхом використання притаманних мові перекладу засобів та прийомів. Саме тому вирішальне значення для аналізованого теоретичного підґрунтя мають наукові розвідки, розгляд яких є принциповим для відстеження труднощів та розв'язання проблем перекладу.

Чимало науковців, вчених, критиків і літературознавців намагалися описати особливості, тонкощі та нюанси кіноперекладу, як невід'ємного компонента комплексного процесу створення фільмів. Разом з тим численні розвідки стосувались вивчення безпосередньо кінотексту, як зв'язного та цілісного повідомлення, вираженого вербальними та не вербальними знаками за допомогою кадрів. Як писав науковець Б. Моссоп: «Кінотекст, у свою чергу, виконує комунікативну функцію у взаємопроникненні двох принципово різних семіотичних систем, вербальної та не вербальної, тобто є специфічною формою креолізованого тексту» [Mossop 2014, с. 84]. Беручи під увагу мовну систему, у своїх дослідженнях він зазначав окремо два вагомі компоненти кінотексту: письмовий текст, а саме надписи, титри, вказівки, афіші, які входять у склад фільму, а також усний текст (мова акторів, пісні, позакадровий текст), що виражено символічними знаками.

Свій неоціненний вклад у дослідження специфіки аудіовізуального перекладу внесли такі європейські мовознавці як Ф. Карамітроглу та Х. Сінтас. Їх наукові доробки націлені на виокремлення ряду технічної бази, необхідної для здійснення аудіовізуального перекладу, а також детальним вивченням одного з найбільш вживаних різновидів перекладу – переклад з використанням субтитрів. Відстежуючи жанрові та стилістичні ознаки, вони висували переклад субтитрів як головний механізм формування та розвитку професійної діяльності перекладача.

Серед інших фахівців у дослідженнях кіноперекладу виокремимо М. Берді та Я. Чанга, об'єктом досліджень яких був проблемний аспект перекладацької діяльності у сфері кіноіндустрії. Вагомий внесок у розвиток теорії перекладу внесли також українські науковці та філологи, а саме Г. Кузенко, А. Мельник, П. Іванов, які досліджували типологію та особливості аудіовізуального перекладу. Наголосимо на працях української дослідниці Н. Голубенко, яка, як і Ю. Лотман, зробила акцент на семіотиці кінотексту, розглядаючи кіноперекладу як особливий тип художнього перекладу. У її праці простежується виділення релевантних для перекладу особливостей кінотексту та наведення концептуальних підходів до його дослідження в інтерсеміотичному перекладі [Голубенко 2021, с. 153].

У цьому контексті варто взяти до уваги теоретичне підґрунтя у напрямку особливостей кіноперекладу, що теж нерідко зустрічається у наукових працях в галузі кіноперекладу. Зауважимо, що їх спектр різниться, оскільки кінотекст розглядається як предмет міждисциплінарного вивчення, який має як вербальний, так і аудіовізуальний компонент. Сутність характерних особливостей перекладу саме кіноматеріалу сформулюємо так: по-перше, переклад обмежений часовими рамками і має бути синхронізований з вихідним текстом; по-друге, текст має бути максимально інформативним та легко сприйматись глядачем, враховуючи, що перекладений текст у фільмі розрахований на миттєве сприйняття; по-третє, текст завжди супроводжується відеоматеріалом, що обмежує вибір можливих

варіантів перекладу (при цьому варто враховувати взаємозв'язок зображення та текстового матеріалу з рівним впровадженням вербальних та позавербальних засобів вираження думок) [Kaindl 2004, p. 18]. Це дозволяє зробити висновок, що специфіка перекладу пов'язана, перш за все, з характером матеріалу та способом його подачі. А, як підтверджує наукова розвідка у підрозділах вище, темп мовлення та граматичні структури англійської та української мови різняться, а отже часто виникає необхідність скорочення або розширення тексту з метою досягнення збігу тексту з відеорядом.

Окремо необхідно зупинитись на головному при перекладі фільмів – виборі виду перекладу, бо їх різноманітність привносить свої зміни та трансформації при перекладі спираючись на певні властиві їм характеристики. Так, до основних видів перекладу належать субтитрування, дублювання та закадровий переклад, і кожен з яких, так чи інакше, має відповідати особливостям країни на мову якої відбувається переклад, тобто бути локалізованим. Під локалізацією розуміємо повну адаптацію матеріалу до особливостей та реалій культури мови перекладу [Іваницький 2022, с. 231]. І це одна з найголовніших особливостей кіноперекладу, де відбувається співвідношення двох мов та культур, бо саме їх асиметрія створює бар'єри сприйняття.

Конкретизуючи особливості кіноперекладу з використанням субтитрів, зазначимо, що головним у перекладацькій діяльності тут постає дотримання часового проміжку, а також досягнення повної відповідності у реченнях тексту та озвучування оригіналу. Натомість під час дублювання перекладач робить повну заміну аудіодоріжки на перекладену цільовою мовною і окрім збігу часового проміжку вимовлення фраз перекладач повинен досягти повного збігу звучання фраз і руху губ кіноакторів. Така губна синхронність, з одного боку, допомагає глибше зануритись у фільм та досягти відповідного ефекту, за яким фільм сприймається якби був знятий мовою перекладу. Але,

з іншого боку, формує неабияку складність, бо синхронізація жестів, міміки, та навіть витримка пауз у мовленні стають викликом перед перекладачами.

Виділимо окремо такий вид кіноперекладу як закадровий переклад, відповідно до якого озвучені іншою мовою репліки акторів вводяться паралельно зі звуковою доріжкою оригіналу. При використанні такого виду перекладу можливе передування перекладеного кіноматеріалу оригінальному діалогу, де звук оригінальної доріжки значно знижений для кращого розуміння та сприйняття матеріалу.

Підсумовуючи вище зазначене, можемо ствердити, що особливостями кіноперекладу слугують не лише технічні нюанси при кожному з видів перекладу, як-от відповідність часовому проміжку чи синхронізація перекладу з мімікою та рухами губ. Важливим також постає загальна адаптація фільму до цільової аудиторії з урахуванням соціальних, культурних, релігійних, соціологічних аспектів, від яких залежить інтерпретація змісту фільму. Однак адаптувати фільм та знайти баланс між закладеним сенсом, емоціями та точністю перекладу досить важко, саме тому виникає низка перекладацьких труднощів, які заслуговують на детальний аналіз у цій розвідці.

1.5.2 Концепції та труднощі перекладу кіноматеріалу. Нерідко перекладачі стикаються з труднощами перекладу ідіоматичних виразів, що створює певні бар'єри при їх інтерпретації іншою мовою. Це вимагає від перекладача наявності вмінь та навичок, необхідних для повної передачі не тільки лексичного, але і конотативного значення виразу, бо ідіоми розкривають національну своєрідність мови, будучи її живою, та емоційно-образною частиною.

Як зазначав вчений Х. Молланазар « першим кроком у перекладі ідіом є їх розпізнання. Підводний камінь для перекладачів полягає в їх буквальному перекладі. Дослівний переклад ідіом часто є нісенітницею або навіть іноді смішним….» [Mollanazar 2004, p. 52]. І саме наявність сенсу у

буквальному значенні ідіоми через наявність сталого та вільного мовного виразу чи ідіоми з подібною формою ускладнюють розуміння фразеологічних одиниць. Такий подвійний переклад ідіом породжує сумніви при виборі того чи іншого варіанту перекладу, що вимагає глибшого занурення у контекст, зміст ситуації, де було використано ідіому.

Іншою проблемою при перекладі може бути відсутність еквівалентності на рівні ідіоми через наявність компонентів, прив'язаних до культури, менталітету, релігійних поглядів народу тощо. У цьому випадку, знову ж таки, орієнтуватись у значенні, яке передає вираз і його асоціація з історичними, соціальними та культурними аспектами мовної спільноти це єдиний шлях для досягнення правильної інтерпретації. Тим не менш, навіть наявність подібного відповідника у цільовій мові теж стає проблемою, бо ідіома може використовуватись у зовсім різних ситуаціях через різні конотації. Люди різних національностей використовують кардинально різні вирази для передачі подібного і точного значення, що випливає у тому, що використання одного ідіоматичного виразу у різних контекстах може призвести до помилкового сприйняття, а однаковий набір слів - до розпливчатості значення. Тож чим більший культурний, соціальний, релігійний, лінгвістичний та стилістичний розрив між мовою оригіналу та цільовою мовою, тим складніше передати адекватний сенс ідіоми .

Таким чином, стає очевидним, що труднощі перекладу англомовних фразеологізмів українською мовою пов'язані не лише з національно-культурним забарвленням фразеологічних одиниць та розбіжностями будови двох мов, але і зазначеними вище перекладацькими бар'єрами і нерозумінні семантики складної граматичної структури ідіом. Однак дискусійним залишається питання перекладу ідіом у кіноматеріалі, що формує окрему низку труднощів, дослідження яких є базою та перспективним напрямком нашого подальшого дослідження.

Принагідно зазначимо, що при роботі з кіноматеіралом найчастіше використовують такі види аудіо-візуального перекладу:

1) субтитри;
2) дубляж
3) войсовер (закадровий переклад).

Різноманітність видів перекладу свідчить про те, що перекладач не лише має подолати труднощі художнього перекладу (омонімія, синонімія, паронімія, специфіка мови, буквальній переклад), але і протистояти тим труднощам, які спричинені властивостями аудіо-візуального перекладу. Провівши дослідження особливостей аудіо-візуального перекладу, як процесу міжмовного переносу мета якого зробити текст зрозумілим для цільової аудиторії, виокремимо типові перепони такого виду перекладацької діяльності.

Як правило однією з найбільш виражених проблем є швидкоплинність кінострічки, що відбивається на проблемі взаємодії змісту аудіо та відео, оскільки в процесі передачі лінгвального змісту аудіо та відео засобами перекладач повинен уміло та професіонально їх поєднати та синхронізувати, уникаючи протиставлення чи надлишковості. Для цього ефективним методом слугує прийом спрощення (редукції чи упущення), але при цьому перекладач повинен проаналізувати семантику виразів та речень для збереження змісту та усіх важливих складових.

Схожою за своєю проблематикою є синхронізація усного та письмового тексту, як у випадку з субтитрів, де, через обмеженість обсягу тексту на екрані, виникають випадки, коли текст не збігається чи навіть взагалі упущений без вагомих на то причин. Тож, слід мати на увазі, що при перекладі перекладач повинен дотриматись усіх часово-просторових критеріїв і, при цьому, не допускати втрати тієї інформації, яка має прагматичне значення для сприйняття.

Іншою не менш вагомою проблемою є локалізація, яка слугує створенню більш зрозумілого тексту для його ефективного сприйняття. Перекладаючи англійський кіноматеріал на українську мову, дуже важливим постає вивчення певних рис та особливостей як мови оригіналу, так і цільової

мови для їх адаптації до конкретної національності у культурному та лінгвальному аспектах. Між іншим необхідно втримати баланс і не перебільшувати з локалізованим матеріалом з метою уникнення спотворення змісту, втрати стилістики та перенавантаження тексту з огляду на його сприйняття.

Усе зазначене вище свідчить про те, що особливе місце серед перекладацьких проблем посідає досягнення простої, живої мови, зрозумілої для усіх і кожного. Очевидно, що україномовна аудиторія не розуміє усталених в англійській мові жартів, сленгу, приказок, афоризмів, жаргонізмів, ідіом та інших виразів, значення яких важко розпізнати на перший погляд. Ці факти переконують у тому, що переклад має відповідати особливостям цільової мови з використанням зрозумілого для аудиторії лексичного матеріалу. Крім того, актори нерідко створюють повноту образів за допомогою акцентів, особливої інтонації, пришвидшеного темпу, що створює неабиякий бар'єр при розпізнанні мови. У таких випадках перекладач змушений прийняти перекладацьке рішення і зберегти певні нюанси мови оригіналу при перекладі лише тоді, коли цього вимагає експресивне забарвлення тексту і це не створює труднощів сприйняття. Тож можемо з упевненістю сказати, що перекладач має використовувати усі знання, уміння та навички роботи з текстом для досягнення адекватного перекладу такої непростої, динамічної мови як англійська.

Повертаючись до питання локалізації кіноматеріалу та використання прийому спрощення, варто наголосити на тому, що ці перетворення при перекладацькій діяльності можуть призвести до часткової, або навіть повної втрати найдрібніших проявів авторського стилю. І це, на жаль, є досить поширеною проблемою у сфері перекладу, бо перекладачі намагаються відповідати стилістичним, мовним та лексичним нормам, уникнути низки труднощів кіноперекладу, не звертаючи уваги на авторський аспект при перекладі. З одного боку, обов'язком перекладача є передача авторської концепції зображуваного та якнайточніше її відображення за допомогою

об’єктивних та суб’єктивних чинників - власне індивідуального підхіду до перекладу. З іншого боку, переклад будь-якого тексту це завжди його редагування у тій чи іншій мірі та чи не кожен перекладений матеріал буде відрізнятись від оригіналу, ілюструючи творчу діяльність та увиразнюючи естетику, стиль та світобачення перекладача.

Тож авторський аспект відіграє важливе значення у процесі перекладу, який проходить цілу низку стадій:

1. Оцінка важливості складників тексту (аналіз граматичних правил та семантичних особливостей виразів);
2. Вибір того чи іншого варіанту перекладу;
3. Власне переклад з використання різних трансформацій, стратегій та прийомів;
4. Аналіз перекладу відповідно не лише до мовних норм, але і до оригінального задуму автора.

Це доводить той факт, що переклад тексту на цільову мову має мати відповідне оригінальному матеріалу емоційне, семантичне та стилістичне навантаження. На звукосимволічному рівні він має справляти той самий вплив на глядача, як і першоджерело, але вже мовними засобами та граматичними конструкціями мови перекладу.

Тож, виконуючи свою роботу, перекладач повинен пам’ятати, що він так чи інакше виступає посередником між автором і глядачем, а отже має враховувати інтереси обох сторін: з одного боку, не спотворювати стиль автора навіть на користь читача, а з іншого – залишатися особистістю з індивідуальним стилем перекладу. До того ж, перекладач має бути обізнаним стосовно питання різниці в лексико-семантичних системах мови оригіналу та перекладу для відтворення контексту та цілого змісту крізь призму автора з метою досягнення якісного перекладу.

За допомогою проведеної наукової розвідки нам вдалося з’ясувати, що особистість перекладача, як і письменника, є досить важливою. Можна з упевненістю сказати, що перекладач слугує містком між автором та

аудиторією, так само як і письменник, чия творча діяльність є неймовірно цікавою та неповторною. І особливо це помітно у кіноперекладі, бо глядач не лише бачить візуальне зображення, але і має безпосередній звуковий контакт з перекладеним матеріалом. Тож пропонуємо практично проаналізувати кіноперекладфільму Валері Фарис та Джонатана Дейтона «Рубі Спаркс», що не лише доводить висвітлені вище проблеми перекладу, але і, відображаючи тему письменницької кризи та пошуку творчого натхнення, ілюструє особливість сприйняття тексту крізь призму перекладача. Перспективним напрямком нашого подальшого дослідження вважаємо саме розгляд ідіоматики та особливостей її перекладу на матеріалі зазначеного кінофільму.

РОЗДІЛ 2
ТАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ ІДІОМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ НА ОСНОВІ КІНОМАТЕРІАЛУ «РУБІ СПАРКС»

2.1 Систематизація ідіоматичного складу кінофільму

Кожен англомовний кінотекст, так чи інакше, містить у собі певні властиві мові приклади ідіоматики, бо використання фразових дієслів, як і усталених виразів чи кліше є дуже розповсюдженим. Саме за допомогою їх автори посилюють повідомлення, передаючи глибокий зміст та культурний контекст англійської мови. Не виключенням є і обрана для дослідження фантастично-романтична комедія «Рубі Спаркс» режисерів Джонатана Дейтона та Валері Фарис, яка насичена цікавими для аналізу та дослідження ідіоматичними виразами. До того ж, нашу увагу, як перекладачів, привернула висвітлена у фільмі тема творчої кризи, що нерідко стає перепоною в активній перекладацькій діяльності.

Зазначимо, що для кращого сприйняття та розуміння використаних у кінофільмі ідіоматичних виразів надзвичайно важливим є усвідомлення жанру фільму та особливостей сюжету, основних проблем та тематичних ліній, висвітлених у фільмі. Так, головна героїня Рубі Спаркс, відповідно до задуму автора, представлена у фільмі в різних особистостях, кожна з яких відіграла важливу роль у розвитку сюжету. За допомогою цього авторка тексту вивела на екран більше персонажів, які цікаві самі по собі та слугують шляхом введення низки ідіом, фразових дієслів та усталених виразів, додаючи своїх красок та гумору. Відтак, жанрова своєрідність, а саме фантастична, романтична та комедійна лінії, окреслюють спектр використаної у фільмі ідіоматики у симбіозі гумористичних виразів,

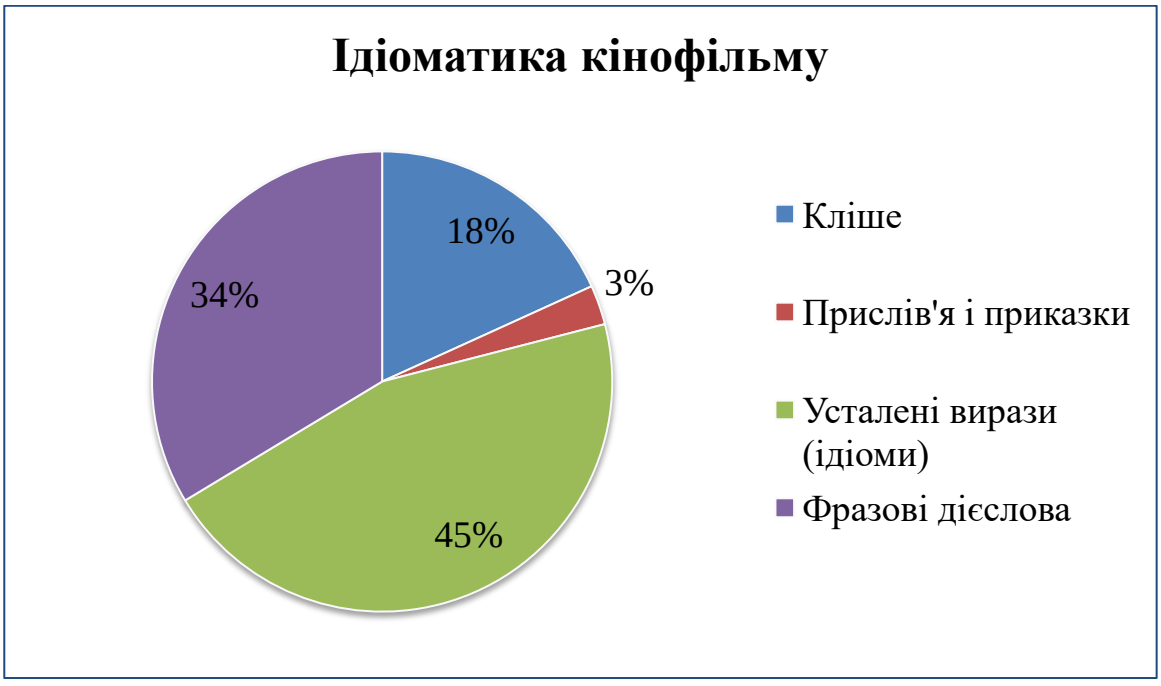
особливостей фентезі (магічних та міфічних виразах) та виразів, що передають емоційний стан та почуття героїв.

Тож аналіз англійської ідіоматики та особливостей використання перекладацьких трансформацій при перекладі англомовного матеріалу пропоную розглянути на матеріалі відомого кінофільму «Рубі Спаркс», що продемонструє особливості перекладу ідіоматичних виразів та практичне використання трансформацій, яке допоможе досягнути якісного відтворення ідіоматики. Для цього здійснимо порівняльний аналіз оригіналу та перекладу кінотексту і систематизуємо використані у фільмі вирази, що належать до ідіоматики.

Вивчаючи ідіоматичний склад досліджуваного кіноматеріалу, було з'ясовано, що у тексті фільму присутні 324 приклади, серед яких кліше, прислів'я та приказки, усталені вирази та фразові дієслова (див. Додаток А) Результат аналізу ілюструємо наступними кількісними показниками, які відображають частотність їх використання у фільмі (див. Рисунок 2.1).

Рисунок 2.1

Структурно-семантичні характеристики ідіоматики кіноматеріалу «Рубі Спаркс»

Як показує аналіз, у кіно матеріалі було знайдено такі види ідіом, як кліше (18%), фразові дієслова (34%), окреме місце посіли прислів'я та приказки (3%), а також усталені вирази, які займають майже половину усієї ідіоматики фільму – аж 45%. Ця група складає найбільшу частину досліджуваної вибірки, серед якої зустрічаємо чисті ідіоми (*quite a stanger, for the right money, seeing things, a whole lot*) парні та іменникові словосполучення *(bad and breakfasts, ups and downs, bread and cheese life).*

Досить частотними виявилися фразові дієслова, ідіоматичне значення яких визначається шляхом єдності значення у поєднанні дієслова з прислівником чи прийменником, які надають конкретності дії. Їх частка у загальній кількості ідіоматичних виразів аналізованого кіноматеріалу складає 34%, що свідчить про рівень складності тексту через велику кількість їх конотацій. З цього випливає необхідність їх систематизації, за допомогою чого можна встановити зв'язок між оригінальним виразом і його перекладом та дослідити трансформаційні зміни при цьому. На доведення наших переконань розглянемо класифікацію фразових дієслів та наведемо приклади на матеріалі кінотексту:

1. Усі фразові дієслова складаються з головного дієслова та прикметникової, прийменникової частки або і прислівника і прийменника, які формують абсолютно нове значення, наприклад: *to start over* [Kazan 2011, p. 102], *to be responsible* for [Kazan 2011, p. 92], *to get out* [Kazan 2011, p. 39], *to hole up in the house* [Kazan 2011, p. 81], *to go away* [Kazan 2011, p. 81], *to let go of smb. hand* [Kazan 2011, p. 78], *to go back to* [Kazan 2011, p. 80], *to be out* [Kazan 2011, p. 77], *to find out* [Kazan 2011, p. 20], *to go through* [Kazan 2011, p. 23], *to throw away* [Kazan 2011, p. 23], *to fall asleep* [Kazan 2011, p. 30], *to wake up* [Kazan 2011, p. 32], *to meet up* [Kazan 2011, p. 38], *to make something worse* [Kazan 2011, p. 40], *to get close* [Kazan 2011, p. 48], *to come true* [Kazan 2011, p. 48].

2. Порядок слів у виразі також має вагоме значення, оскільки в деяких випадках прислівник чи прикметник можуть бути відділеними від

головного дієслова і викликати труднощі для необізнаного з текстом перекладача. Відповідно до цього розрізняють:

- подільні фразові дієслова, де частка може відділятись від дієслова, як-от: *to tie somebody up* [Kazan 2011, p. 92], *to put clothes back on* [Kazan 2011, p. 91], *to freak something out* [Kazan 2011, p. 33], *to take something up again* [Kazan 2011, p. 63], *to put somebody up to something* [Kazan 2011, p. 48], *to upset smb. stomach* [Kazan 2011, p. 63], *to take somebody so long* [Kazan 2011, p. 45], *to have enough* [Kazan 2011, p. 68], *to let something go to waste* [Kazan 2011, p. 55];
- неподільні фразові дієслова, які не можливо розділити, наприклад: *to root for somebody* [Kazan 2011, p. 20], *to work for somebody* [Kazan 2011, p. 73], *to look for something* [Kazan 2011, p. 21], *to make fun of somebody* [Kazan 2011, p. 67], *to get sick of somebody* [Kazan 2011, p. 29], *to get out of there* [Kazan 2011, p. 39], *to hole up somewhere* [Kazan 2011, p. 81], *to mean a lot to somebody* [Kazan 2011, p. 66], *to be in on something* [Kazan 2011, p. 40],*to fight about something* [Kazan 2011, p. 82], *to get stoned* [Kazan 2011, p. 48].

3. Проаналізувавши порядок слів наголосимо окремо на самому значенні цих сталих виразів, бо усі фразові дієслова поділяються на перехідні, тобто ті, у яких з дієсловом завжди поряд має йти іменник, який виступає об’єктом, та неперехідні, які не вимагають після себе жодного додатку чи іншого допоміжного слова. Підтвердимо зазначене вище прикладами:

- перехідні фразові дієслова на основі досліджуваного кіноматеріалу: *to put somebody up to something* [Kazan 2011, p. 40], *to wrap a head around the reality* [Kazan 2011, p. 42], *to go up somewhere* [Kazan 2011, p. 47], *something to look for in somebody* [Kazan 2011, p. 28], *to go through something* [Kazan 2011, p. 23], *to be a kind of picked things up along the way* [Kazan 2011, p. 63], *to have something so up and down* [Kazan 2011, p. 82], *to bring something in* [Kazan 2011, p. 24], *to lead people on* [Kazan 2011, p. 92], *to make somebody do anything*

[Kazan 2011, p. 94], *to fall in love with somebody* [Kazan 2011, p. 18], *to root for somebody or something* [Kazan 2011, p. 20], *to be mad at somebody* [Kazan 2011, p. 32], *to check out the shops* [Kazan 2011, p. 37].

- фразові дієслова,які належать до неперехідних за значенням: *to fall asleep* [Kazan 2011, p. 30], *to wake up* [Kazan 2011, p. 32], *to find out* [Kazan 2011, p. 20], *to come true* [Kazan 2011, p. 48], *to get stoned* [Kazan 2011, p. 48], *to be around all the time* [Kazan 2011, p. 58], *to be torn down* [Kazan 2011, p. 62], *to have enough* [Kazan 2011, p. 68], *to be sold out* [Kazan 2011, p. 76], *to go away* [Kazan 2011, p. 81], *to be in for a long life* [Kazan 2011, p. 94], *to start over* [Kazan 2011, p. 102].

У наведених прикладах бачимо, що, набуваючи іншого значення у комбінації дієслова з прийменником чи прислівником, фразові дієслова допомагають точніше та емоційніше виразити ідеї. А їх відсоток у кіноматеріалі доводить їх часте використання в розмовній мові та повсякденному житті, оскільки ситуації, у яких ці вирази були використані, слугують яскравим прикладом звичайної для носіїв мови повсякденної комунікації.

Відстежуючи наявність прислів'їв та приказок у кінофільмі, зауважимо на тому, що їх кількість переважно незначна у порівнянні з іншим видами ідіом, зазначеними у вибірці (див. Додаток А). У відсотковому співвідношенні прислів'я та приказки займають лише 3% з усього ідіоматичного складу кінотексту і можливою причиною цього вбачаємо спробу автора спростити текст з метою полегшення його сприйняття глядачами. Тим не менш, нам вдалося відстежити та зафіксувати такі приклади: *Any fool can see that it`s as plain as can be (Ясно як божий день); As the tree, so the fruit (Яблуко від яблуні….); Like talking to a brick wall (Як зі стіною говорити); Mind your business (Не лізь у чужий город); Words pay no debts (Словами не зробиш)* (див. Додаток А). Як би там не було, але такі вирази присутні у мові і використовуються навіть у повсякденних розмовах для більш емоційного та експресивного забарвлення фраз акторів.

Розглядаючи контекст їх використання, стає очевидним, що метою їх використання і було досягнення певного рівня емоційності, бо усі перелічені вирази відображають негативні відчуття до ситуації їх використання, серед яких невдоволення, розчарування, злість. Тож за їх допомогою віддзеркалюються емоції та відчуття людей, підсилюючи сприйняття кіноматеріалу та занурення глядачами як у сюжет, так і у фільм загалом.

Особливої уваги заслуговує такий мовний зворот як кліше, який, у міру свого активного вживання та повторюваного використання у повсякденному мовленні, було збережено у мові для людського вираження. Так, у досліджуваному матеріалі була зафіксована низка прикладів, серед який найцікавішими є *What`s yours?(Що для тебе?); In a word (Словом); Shoot (Валяй); Have a great time! (Розважайся!); No big deal! (Що тут такого?); First of all (Для початку); What sort of man?(Що за людина?); Wanna bet?(На що сперечаємось); In no way! (В жодному разі); Think about it! (Уяви собі); I'm sure (Я впевнений); I can't help (Нічого не вдіяти); Never mind! (Не звертай ваги); Again and again (І по колу); What`s the use? (Який сенс?); How come? (Як це сталось?); Wait and see (Час покаже)* (див. Додаток 1). Активне впровадження автором кліше у кінематографі лише допомагає нам підтвердити той факт, що клішовані вирази є важливим засобом для побудови мови, оскільки вони є загальновживаними та наближують максимально текст до відповідної життєвої ситуації.

Отже, виконаний аналіз дозволяє зробити висновок, що фільм «Рубі Спаркс» дійсно ілюструє низку ідіом, серед яких знаходимо кліше, усталені вирази та фразові дієслова. У ході дослідження розв'язано поставлене завдання, а саме впровадження кількісних показників використання ідіом в аналізованому тексті, а також систематизація ідіоматики кінофільму. Здійснене дослідження дає можливість охарактеризувати ідіоматичний склад кінофільму, структурувати його відповідно до видів ідіом, а також дозволяє намітити перспективу подальшого дослідження у цьому напрямі. Отримані результати свідчать про насиченість фільму ідіомами, особливості перекладу

яких вбачаємо основним завданням даної наукової роботи. Тож у перспективі планується аналіз виокремленої ідіоматики у аспекті перекладу, розгляд використаних трансформації та прийнятих перекладацьких рішень, а також пошук варіантів якісного перекладу з урахуванням усіх зазначених у теоретичній частині особливостей кіноперекладу.

2.2 Специфіка відтворення ідіоматики кінофільму та шляхи подолання помилок при перекладі

Для розгляду особливостей відтворення ідіом у цільовій мові, виявлення помилок у перекладі та певних складнощів, з якими може зіштовхнутись перекладач, нами було обрано аналіз перекладу з використанням субтитрів, а також закадровий переклад фільму. За допомогою компаративного аналізу ми детально відстежимо шляхи перекладу ідіоматики кінофільму, з'ясуємо доречність використаних видів та способів перекладу. Разом з тим обґрунтуємо перекладацькі трансформації у реченнях з ідіомами, оскільки наявність ідіоматичних виразів впливає на загальний переклад цілого речення, у якому зустрічається ідіома.

Вже з самого початку фільму помітно, що маємо справу з двома суттєво різними перекладами, але одним текстом, який перекладачі намагалися адаптувати, враховуючи особливості як англійської, так і української мови. Про це свідчить численна кількість прикладів, у яких закадровий переклад виразів відрізняється від субтитрування, як-от репліка *I wasn't sure you were there* [Kazan 2011, p. 56], яка була подана у закадровому перекладі як *Я сумнівалася чи ти там* [VTS, 00:46:30]. У цьому випадку прослідковується максимальна наближеність до артикуляційної специфіки мови оригіналу, яка була досягнута шляхом упущення граматичної одиниці *were*. Так, застосування такої перекладацької трансформації дозволило

отримати більш стислий текст, зберігаючи сенс виразу. Особливу увагу варто звернути на клішований вираз *I wasn't sure,* значення якого було передано за допомогою антонімічного перекладу *Я сумнівалася.* На нашу думку, у семантичному плані наявна змістова відповідність, оскільки за допомогою антоніма було обрано доречний до контексту відповідник і адаптовано мовне кліше до особливостей української мови.

Але певний сумнів викликає переклад за допомогою субтитрів, у якому аналізована ідіома, та і фраза в цілому, перекладена як *Я тебе спочатку не почула* [51, 00:46:30]. Переклад зазначеного виразу відображає досить спірне рішення, адже ні в попередніх, ні у наступних реченнях не вказується на те, що щось було сказано у діалозі перед аналізованою фразою. Це означає, що таке семантичне уподібнення було цілком рішенням перекладача, яке лише передає контекст та ситуацію спілкування, але ніяк не якісний переклад з точки зору лексики, де навіть ідіома була вилучена з перекладу. З одного боку, така перекладацька помилка суттєво не вплинула на синхронізацію тексту з мімікою героїв, бо особа, якій належить фраза, відсутня у кадрі. Але, з іншого боку, спірним залишається питання адекватності перекладу, оскільки перекладач не має права влучити що завгодно, а переклад зазначеного вище речення має бути переосмисленим та зберігати переклад мовного кліше.

Торкаючись питання вилучення компонентів фрази і трансформації опущення, дослідимо наступну репліку, та якість перекладу ідіоми у ній:

Оригінал: *She always, always* ***roots for the underdog****. She's complicated. That's what I like best about her* [Kazan 2011, p. 20].

Переклад: *Вона завжди* ***звертає увагу на аутсайдерів****. Складна особа. І це мені у ній найбільше подобається* [VTS, 00:15:46].

Одразу привертає увагу переклад ідіоми, оскільки у субтитрах перекладачем було вирішено надати дослівний переклад, що, на нашу думку, робить значне відхилення від мовних традицій української мови. Необхідно підкреслити, що кожна спроба перекласти дослівно той чи інший текст чи

уривок тексту призводять якщо не до повної незрозумілості цього тексту, то, принаймні, до неясності. Так, використання прямого перекладу лексичної одиниці *underdog* у даному прикладі є дуже сумнівним і відображає специфічне авторське рішення. Тяжінню перекладача до дослівного перекладу складно знайти пояснення: чи то з метою надання репліці молодіжного відтінку з сучасною загальновживаною лексикою; чи то з причини наявності в англійській мові такої специфічної, синонімічної, мовної одиниці як *outsider*. Відповідно у мові перекладу ця лексична одиниця проходить шлях транслітерації і досягається фонетичне наслідування мови оригіналу. Тим не менш, враховуючи той факт, що в українській мові присутні гарні відповідники для передачі сенсу мови оригіналу, якісними для перекладу можуть слугувати такі слова: *невдахи* або *слабші*. Доречним також в перекладі аналізованої лексичної одиниці вважаємо здійснення граматичної заміни з причини різниці між мовами та їхніми системами, а також розбіжності у граматичному ладі. Мова йде про заміну однини на множину *(underdog - невдахи)* за допомогою чого буде уникнуто пояснень, необхідних для опису, невідомої з контексту у мові оригіналу.

Окремо зупинимось на фразовому дієслові *to root for*, яке безпосередньо складає основу аналізованого виразу. Наданий переклад, на наше переконання, ілюструє формальну відповідність між одиницями двох мов, і обране фразове дієслово не тотожне функціонально до тексту оригіналу. Звертаючись до етимологічних словників, знаходимо такі тлумачення:

1) підтримувати, підбадьорювати (*Etymology Dictionary*) [EOD];
2) захищати, допомагати (*Collins Dictionary*) [CDO].

Схоже тлумачення бачимо в Оксфордському словнику, відповідно до якого фразове дієслово *to root for* означає *"to support or encourage somebody in a sports competition or when they are in a difficult situation"* [OALD]. Це дає підстави стверджувати, що для якісного перекладу даного фразового дієслова можемо запропонувати один з перелічених вище відповідних аналогів. Дуже

вдалим та професійним нам видався закадровий переклад у цьому епізоді, де і був застосований один із зазначених нами варіантів перекладу.

Переклад: *Вона завжди підтримує слабших. Рубі складна і це мені найбільше в ній подобається* [VTS, 00:15:46].

У ході аналізу нами було також відмічено певні трансформаційні зміни у цілому складі репліки, бо перекладач застосував трансформацію уточнення замінивши лексичну одиницю *she* на *Ruby*. У результаті вдалося оминути повтору і відтворити мовні традиції української мови, а за допомогою додаткового опущення прислівника *always* перекладач уникнув ще і тавтології та досяг більш доцільного звучання у мові реципієнта.

Ще одним прикладом, який ілюструє переклад за допомогою аналога, є репліка, у якій присутнє фразове дієслово *torn down*.

Оригінал: *Mort got this wood from Amish land. It was blessed. And the bricks come from an old Catholic school that was* ***torn down*** [Kazan 2011, p. 62].

Переклад: *Морт узяв це дерево в анішів. Воно свячене. А цегла зі старої католицької школи, яку* ***знесли*** [VTS, 00:50:48].

Головним для нашого дослідження у цьому перекладі є ідіома, а саме вибір слова з цілого ряду можливих синонімів, яке б відповідало контексту. Враховуючи, що в українській мові у більшості випадків існує декілька синонімів на позначення одного слова англійської мови, перед перекладачем постає завдання вибору не лише відповідного за значенням слова, але і до стилістичного забарвлення. Так, перекладач обрав найбільш практичний, на нашу думку, відповідник фразовому дієслову *torn down*, надавши йому значення *зносити*. За нашими переконаннями у закадровому перекладі було підібрано відповідний до ситуації аналог, оскільки у фільмі мова йшла саме про будівлю, яку було зруйновано. У даному випадку зберігається значення, образність, сталість виразу, і в той же час переклад є зрозумілим для української аудиторії.

Низка сумнівів та зауважень виникає при аналізі перекладу за допомогою субтитрів, де перекладачем було обрано іншу конотацію, яка не відповідає українським мовним традиціям з огляду на контекст.

Переклад: *Морт привіз ці благословенні дошки від амішей. А цегла – це* ***розібрана*** *католицька школа* [VTS, 00:50:48].

Даний аналог не є семантично відповідним до ситуації кінофільму, призводить до неясності та затемнює зміст оригіналу. Ця перекладацька помилка є звичним наслідком неправильного вживання синонімів і пов'язана, перш за все, з необізнаністю із сенсом поданого речення. Крім того, порівнюючи з мовою оригіналу, бачимо зміну акценту з одного об'єкту (*школа, яку знесли*) на інший (*цегла - це розібрана…..*), що є не дуже логічним з огляду на структуру та компонентний склад виразу. Але цієї помилки можна було б уникнути за допомогою більш природного для української мови порядку слів у реченні і, відповідно, використання іншого синоніма. Саме тому, пропонуємо такий переклад:

Наш переклад: *Морт привіз ці благословенні дошки від амішей, а цеглу - зі* ***зруйнованої*** *католицької школи.*

Використавши інший відповідник нам вдалося зберегти сенс, надати репліці смислової цілісності та використати трансформацію об'єднання речень, яка є дуже доречною під час субтитрування. Між іншим, торкаючись перекладацьких трансформацій, нами було збережено перестановку у реченні, що проявляється у заміні місця слів та формуванні такого їх порядку, який властивий українському мовленню. Поєднання двох речень дозволило нам додатково використати трансформацію опущення, оскільки було опущено дієслово *привозити* у другій частині речення. З одного боку, трансформація не вплинула на вкладений автором сенс в аналізоване речення, бо поєднання двох речень з одним і тим самим дієсловом в одне дозволило нам уникнути тавтології. З іншого боку, ця зміна дозволила досягти потрібного для субтитрування скорочення репліки, підлаштуватись під аудіодоріжку і, в той же час, полегшити сприйняття.

Не менш цікавим для аналізу є наступний приклад, який ілюструє досліджене у теоретичній частині цієї наукової роботи питання авторського аспекту.

Оригінал: *That's why you should keep* ***working out*** [Kazan 2011, p. 5].

Переклад за допомогою субтитрів: *Так* ***нарощуй м'язи*** [VTS, 00:03:18].

Закадровий переклад: *Тому ти й* ***займайся спортом*** [VTS, 00:03:18].

Порівнюючи закадровий переклад із субтитрами, бачимо, що перекладачі обрали кардинально різні варіанти перекладу, вибір яких зумовлений, перш за все, невідповідністю у структурі англійської та української мов. Є очевидним, що в українській мові немає такого явища, як фразове дієслово і це вимагає від перекладачів аналізу на культурному та міжмовному рівні для пошуку доречного відповідника та досягнення властивого ситуації перекладу. Тож варто звернути увагу на переклад фразового дієслова, а саме конотативний аспект при його перекладі, бо цей сталий вираз має в англійській мові дуже широкий спектр значень. У словниках знаходимо такі поняття на позначення фразового дієслова *work out: працювати, розробляти, вирішувати, врегульовувати, тренуватися*. Серед усіх перелічених значень найбільш доречним, на наш погляд, є саме останній варіант – тренуватися – який найточніше передає описану за допомогою фразового дієслова дію. Близьким до нашого варіанту була репліка у закадровому перекладі, де перекладач використав синонімічну лексичну одиницю, не порушуючи вимоги стосовно синхронізації аудіодоріжки з мімікою героя.

Як бачимо, ця ж репліка зазнала суттєвих структурних та лексичних змін при субтитруванні, будучи значно скороченою та спрощеною. З одного боку, бачимо спробу перекладача скоротити довжину висловлювання для мінімізації простору та дотримання часового проміжку. Очевидно, що внаслідок синтаксичного уподібнення було б отримано надто довге речення, що в результаті унеможливило б синхронізацію тексту з візуальною

картинкою. З іншого боку, погляд автора на дію у фільмі спричинює появу нового перекладацького відповідника для фразового дієслова *work out – нарощувати м'язи.* Тим не менш, головним у субтитруванні є не лише досягнення синхронності у реченнях тексту та озвучуванні, але і повноцінна передача закладеного змісту. Авторська позиція перекладача виправдовується вдалою синхронізацією тексту, однак надаючи виразу *work out* такого перекладу як *нарощувати м'язи*, сенс значно трансформується, втрачається пряме значення, яке несе у собі фразове дієслово. На наше переконання, переклад зазначеного вище речення має бути переосмисленим, оскільки без візуалізації глядачеві було б важко зрозуміти контекст, що ускладнило б процес сприйняття. Для досягнення якісного перекладу можемо запропонувати наступне:

Переклад: *Для цього і маєш тренуватися.*

Нами було використано трансформацію опущення, а саме усунення займенника, але значення втраченого іменника було передано за допомогою першої дієвідміни дієслова. Такий переклад є природним для української мови та лаконічним, відповідаючи нормі аудіовізуального перекладу. Використане конотативне значення фразового дієслова – тренуватися – забезпечує більш цілісне вираження, відповідає ситуації та розмовному регістру. Саме такий варіант перекладу вважаємо доцільним для досягнення релевантності між змістом речення мови оригіналу та мови перекладу.

Цікавий для аналізу переклад спостерігаємо у наступному діалозі:

> **Ліла:** *The only person that you wanted to be in a relationship with was you. So I let you do that.*
>
> **Кевін:** *Wow. You really* ***let yourself off the hook****, don't you?* [Kazan 2011, p. 89].

У закадровому перекладі знаходимо такий варіант передачі змісту:

> **Ліла:** *Єдина людина з якою ти можеш зустрічатися – це ти сам. Тому я і пішла.*
>
> **Кевін:** ***А з тебе як з гуски вода*** [VTS, 01:17:29].

Тут ми спостерігаємо приклад перекладу за допомогою аналогу, відповідно до якого перекладач віднайшов подібний за значенням ідіоматичний вираз в українській мові. Аналізуючи вид перекладу, можемо зауважити, що перекладачем було обрано зберегти присутність ідіоми у репліці за допомогою аналогу в українській мові. Згідно з нашими поглядами, перекладач обрав вірний шлях перекладу, бо дослівний чи описовий переклад взагалі б не відповідали ситуації, а еквівалентний переклад підкреслив би низький рівень освіченості перекладача та створив би проблеми при сприйнятті тексту.

Попри це, можна зробити серйозні заперечення щодо відповідності обраного аналогу, оскільки, на нашу думку, він не відповідає сенсу використаної в англійській мові ідіоми. Для доведення наших поглядів проведемо компаративний аналіз семантики двох фразеологізмів і обґрунтуємо недоречність перекладу.

Таблиця 2.1

Компаративний аналіз семантики ідіом

Idiom	**Meaning**
Let somebody off the hook	*to allow someone to escape from a difficult situation; to get someone out of trouble* [COD].
Як з гуски вода	*Хто-небудь зовсім не реагує на щось; ніщо не впливає, не діє на когось* [ФСУМ 1993, с. 141].

Відповідно до “Cambridge Dictionary”, ідіома *let yourself off the hook* означає наступне: звільнитись, позбавитись від неприємностей; вийти зі скрутної ситуації; врятуватись від біди. У той час, як серед проаналізованого фактичного матеріалу, який надає значення фразеологізму *як з гуски вода* не було знайдено жодного тлумачення, яке б відповідало вихідній ідіомі. Нам вдалося зафіксувати у фразеологічному словнику таке значення, відповідно

до якого особа, про яку йде мова, не реагує ні на що, і усе що відбувається навколо, не діє на неї. Можливо авторський аспект відіграв вирішальну роль при виборі аналогу, але, так чи інакше, перекладачеві не вдалося зрозуміти вихідний текст та знайти доречний відповідник для передачі ідіоматичного значення виразу.

Враховуючи необхідність контексту для перекладу, нами була вивчена та проаналізована низка довідників та словників для пошуку найбільш вдалого аналогу, і, як результат можемо запропонувати наступний варіант.

Наш переклад: *А ти і намастила салом п'яти.*

Саме цей аналог є доречним в аналізованому контексті, оскільки, з точки зору семантики, мова йдеться про втечу від чогось, відступ від чогось важкого, задуманого з причини побоювань та невпевненості. Використання цього фразеологізму дало б змогу зберегти змістову відповідність та емоційно наповнити репліку, чого і прагнув перекладач у своєму перекладі. Тож запропонований нами переклад можна повністю вважати якісним, бо він відтворює необхідну експресію, передає стилістичну рису та сенс, закладений автором. Щодо інших особливостей, на які варто звернути увагу, виділимо лексичну заміну (дієслово *wanted to be* було замінено на дієслово *можеш бути*), суть якої полягає у передачі вихідного сенсу. Перекладач відповідно звернув увагу на комунікативну ситуацію, у якій ця фраза була використана, і сприйняв текст мови оригіналу у спосіб, за якого герой фільму не стільки *хотів*, скільки *міг* бути з кимось у відносинах. Тобто спостерігаємо смислову відповідність внаслідок заміни дієслова, що було зумовлене ситуацією і підсилює закладено у реченні ідею.

Звісно, що поєднання аудіо та візуального змісту впливає на рівень складності при перекладі, що пов'язаний як з самим сюжетом, так і з діями на екрані. Очевидно, що і розгляд перекладу зазначеної вище ідіоми у субтитрах становить неабияке значення для нашої науково-дослідницької роботи.

> **Ліла:** *Тебе цікавили стосунки лише з однією людиною – з самим собою. І я тобі надала таку можливість.*

Кевін: *Вправно ти відв'язалася, так?* [VTS, 01:17:29].

У субтитрах бачимо спробу еквівалентного перекладу, але у цьому прикладі перекладач правильно декодував подану в тексті оригіналу ідіому і переклав її, враховуючи часово-просторові вимоги до субтитрів. Також бачимо втрату емоційності внаслідок усунення ідіоми у мові перекладу, але переклад є вмотивований, зміст епізоду не деформований. На наш погляд, кіноситуація дозволяє опущення ідіоматичності і надання еквівалентного перекладу задля відповідності у часі при перекладі з англійської на українську. Якщо з перекладом ідіоми ми погоджуємось, то переклад цілої репліки, такої як *so I let you do that* видається не доопрацьованим. Маємо впевненість у тому, що дослівний переклад у поєднанні з трансформацією додавання лексичної одиниця «*можливість»* значно розширюють структуру речення, порушуючи синхронність та ускладнюючи сприйняття кінотексту. Хоча трансформація додавання і допомагає правильно відтворити смисл та дотриматись мовленнєвих норм української мови, але її використання не було вкрай необхідним. Наведемо приклад якісного перекладу, який й був би адаптований до лінгвокультурних особливостей української мови.

Наш переклад: *І ти отримав своє.*

Такий переклад демонструє передачу значення вихідного тексту та повністю відповідає розмовному стилю. Шляхом лексичних втрат і трансформації заміни нами було дотримано сенсу фрази, часово-просторових вимог, а також досягнуто розмовності та природності, бо надано такий варіант, який глядач з легкістю зрозуміє. На нашу думку, вихідний словниковий варіант хоча і має бути фундаментом для перекладу, але його не потрібно сприймати буквально, навіть якщо кінцевий варіант зовсім різнитися від словникового.

У досліджуваному кінофільмі, як і у будь-якому фільмі, безсумнівно існують приклади мовленнєвих кліше, оскільки вони є характерною рисою англомовного матеріалу і мають метакомунікативне значення. Пропонуємо

розглянути наступний приклад та проаналізувати перекладацьке рішення стосовно перекладу мовленнєвого кліше.

Кевін: *Can I ask something?*

Гарі: ***Shoot!*** [Kazan 2011, p.89].

Переклад зазначеного уривку при аналізі закадрового перекладу:

Кевін: *Можна дещо спитати?*

Гарі: ***Звісно!*** [VTS, 01:08:29].

Даний епізод корисний своїм перекладом мовленнєвого кліше, якому, на наше переконання, було знайдено якісний відповідник. Хоча у мові оригіналу автором було використано занижену лексику (*Shoot!)*, яка виходить за межі літературної мови, але при перекладі автор запропонував відповідний до ситуації аналог. Маємо на увазі процес евфемізації, за яким перекладач усунув грубе та різке слово, ввівши більш м'яке, нейтральне значення. Вважаємо, що це спричинено тим, що розмовний стиль української мови більш стриманий, ніж розмовний стиль англійської.

Шляхом приблизної аналогії до кліше вихідної мови, перекладач вирішив усунути надмірне емоційне забарвлення і зробив вираз більш значущим. Можна з упевненістю сказати, що контекст не вимагав дослівного перекладу, бо візуальна картинка аналізованого епізоду лише підтверджує відсутність тих емоцій, ефекту, які закладені у кліше в англійській мові. Емоційний стан актора в аналізований момент фільму спокійний та врівноважений, що і дозволяє передати значення мовленнєвого кліше у більш сприйнятливий для української аудиторії спосіб. Щодо перекладацьких трансформацій, присутніх в досліджуваних репліках, вартим уваги є виключно така трансформація як перестановка (*ask something - дещо спитати*). Зміна порядку розташування компонентів речення повністю відповідає мовним особливостям української мови і є прикладом вживаних в українській мові мовних конструкцій для передачі сенсу висловлювання.

На противагу закадровому перекладу наведемо субтитри до даного уривку, де перекладач прийняв рішення зберегти присутність заниженої лексики:

Кевін: *Можна питання?*

Гарі: ***Валяй!*** [VTS, 01:08:29].

Як вже зазначалось раніше, даний уривок ілюструє приклад перекладу заниженої лексики у кінофільмі, а саме сленгу. З одного боку, автор використав загальновживане слово, зрозуміле для широкого кола людей. З іншого боку, це слово має у собі відтінок грубості, який притаманний характеру героя і відкриває його образ. У той же час можемо відмітити гумористичний відтінок, бо глядач опиняється у звичайній середі спілкування, простій та повсякденній, що більш привертає увагу глядачів до ситуації, у якій знаходиться герой. Можемо сказати, що і цей варіант перекладу можна вважати доречним, але враховуючи виключно контекст та розмовний стиль героя, оскільки саме завдяки збереженню цього сленгу перекладач передає тонке відчуття сучасного розмовного стилю, особливості світосприйняття молодю, на яку саме і розрахований фільм. Тож переклад лексичної одиниці *shoot* відповідником *валяй* вважаємо доречним до мовленнєвої ситуації, адже переклад здійснений на необхідному та достатньому для передачі емоційного плану рівні.

Асиметрія в лексико-семантичній системі української та англійської мов призводить до того, що дуже часто у перекладі фразеологічних одиниць застосовують антонімічний переклад. Зважаючи на своєрідність перекладу як кіноматеріалів, так і фразеологізмів у них, зокрема, перекладач інколи змушений вводити протилежне поняття щоб дотриматись вимог перекладу та зберегти первинне значення виразу. Проте це теж створює для перекладача труднощі з вибором, оскільки не завжди використання антоніму є необхідним, наприклад:

Кевін: *I want to be what's making her happy without making her happy.*

Гарі: *So write: "Ruby went back to normal". **No big deal*** [Kazan 2011, p. 80].

У даному епізоді бачимо ідіому *no big deal*, що у загальному розумінні може використовуватись до ситуації, коли щось не є важливим, дивовижним, чи просто не створює для когось проблеми і труднощі [COD]. Проте у закадровому перекладі ідіомі було надано таке значення:

Кевін: *Я хочу бути тим хто робить її щасливою, без того щоб робити її щасливою.*

Гарі: *Напиши: Рубі повернулась до норми. **Велике діло*** [VTS, 01:09:24].

Бачимо, що перекладач застосував нефразеологічний переклад і передав ідіому лексичними засобами української мови. З одного боку, переклад ідіоми ілюструє прийом калькування *(big deal – велике діло)*, але з іншого боку, ми бачимо також і передачу значення ідіоми антонімічним шляхом через втрату граматичного засобу вираження заперечення – частки *no*. Унаслідок заміни негативного виразу стверджувальним перекладач отримує саркастичний вираз, покладаючись на його відповідний емоційно-оцінний вплив на глядача. З точки зору відповідності нормам української мови, поданий вище переклад є граматично, стилістично та лексично правильним і легко сприймається реципієнтом. Однак завдання перекладача полягало в збереженні як семантичної, так і стилістичної наповненості виразу, дотриманні як конотативного, так і денотативного значення. А, враховуючи той факт, що в українській мові існують доречні вирази на позначення сенсу цієї ідіоми, то дослівний чи антонімічний переклад не вважаємо за необхідні. Серед найдоречніших прикладів перекладу, на нашу думку, можемо виділити *«Нічого складного», «Ніяких проблем»,* де бачимо використання лексичного перетворення та граматичної заміни (заміна однини множиною). Для порівняння можливих методів перекладу, застосованих до даної ідіоми, також наведемо переклад аналізованої репліки у субтитрах.

Кевін: *Хочу зробити її щасливою так, щоб не писати про це.*

Гарі: *Так напиши: Рубі повернулась до норми.* ***Що тут такого?*** [VTS, 01:09:24].

Досліджуючи навіть формальну структуру репліки цього уривку, бачимо заміну на рівні цілого речення, бо стверджувальне речення було змінене на питальне для передачі значення. І головним при цьому є саме правильне сприйняття та авторське осмислення ситуації та контексту, з якого було взято вираз. Зазначимо, що навіть використавши таке глибинне лексико-граматичне перетворення, перекладач зберіг зв'язок між тексом оригіналу та цільовим реченням. А, оскільки досліджувана ідіома використовується у випадках, коли мова йде про щось не складне і просте до виконання, то можемо лише підтвердити правильність розуміння перекладачем першоджерела. Звісно, що перекладач зробив дуже сміливий крок, акцентуючи увагу на емоційному плані виразу для відтворення контексту, але нехтуючи структурним компонентом. Проте, маючи логічний зв'язок з контекстом, перекладач адаптував вираз до мовної культури, зберігаючи розмовний стиль.

Варто зупинитись окремо на прикладі, який, на наше переконання потребує фразеологічного перекладу, а саме такий епізод:

Кевін: *What was that?*

Рубі: *What was what?*

Кевін: *You know what!*

Рубі: ***Grow up!*** [Kazan 2011, p. 90].

Діалог привернув нашу увагу наявністю простого на перший погляд виразу *Grow up!*, для перекладу якого перекладач застосував дослівний переклад, а саме лексичну одиницю *«Подорослішай!»* у наказовому способі. Як спосіб експлікації змісту перекладач застосував кальку з російської мови, керуючись міжмовною комунікацією та рівнем емоційності першотвору. Для якісного заміщення тексту оригіналу доречним перекладом перекладач має

широко та різнобічно мислити, не вдаючись до використання не властивих іншій мові лексичних одиниць. Тож, шляхом подолання цієї помилки при перекладі вбачаємо використання фразеологічної одиниці, властивої українській мові, як-от наприклад:

Кевін: *Що це було?*

Рубі: *Що саме?*

Кевін: *Ті знаєш про що я.*

Рубі: ***Стань на ноги!***

Використання фразеологізму на заміну фразовому дієслову у перекладеному реченні не потребує додаткових роз'яснень і семантично відповідає оригінальному реченню. На нашу думку, поданий вище вираз є доречним, адаптованим до мови перекладу і передає вихідний текст, не створюючи проблеми сприйняття.

У наступному прикладі переклад був здійснений за допомогою використання комплексних перекладацьких трансформацій, шляхом використання яких перекладач досяг високого, на нашу думку, рівня семантичної, а, головне, структурної симетричності. Для доведення професіональних рішень перекладача і досягнення якісного перекладу проілюструємо уривок.

Оригінал: *Uh, well, we`d have to find someone to watch Scotty* [Kazan 2011, p. 57].

Переклад за допомогою субтитрів: *За Скотті нікому доглянути* [VTS, 00:47:08].

Закадровий переклад: *Треба знайти когось, хто б доглянув Скотті* [VTS, 00:47:08].

Відтворюючи іншомовний текст, перекладач використав у субтитрах прийом антонімізації: стверджувальне англійське речення *" we'd have to find someone to watch Scotty"* трансформується у заперечне речення *За Скотті нікому доглянути.* До того ж, даний прийом поєднується з прийомом

конкретизації, де дієслово *to watch* отримує у перекладацькому реченні більш звуженого значення *доглядати.* Так, для збереження ідентичності авторської думки перекладач комплексно використав трансформації, за допомогою яких вдалося досягти максимально спрощеного та короткого речення і доречно замінити вихідний текст у субтитрах. Порівнюючи із субтитруванням, у закадровому перекладі функціональна та комунікативні рівноцінність речень була досягнута шляхом дослівного перекладу. Аналіз перекладу починаємо з початку речення, бо у закадровому реченні конструкція *we`d have to* змінюється лексичною одиницею *треба,* уникаючи акценту на суб'єкті дії. Прослідковуємо також використання прийому конкретизації значення (*watch - доглядати)*, що доречно було підібрано до контексту, а також переклад частини виразу *to find someone to* більш природнім для української мови *знайти когось, хто б.* Тож, маємо вагомі підстави стверджувати, що перекладачі врахували усі нюанси як вихідної, так і цільової мови, що підтверджує якість запропонованого перекладу як у субтитрах, так і в закадровому перекладі.

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що кінофільм «Рубі Спаркс» пронизано різноманітними ідіомами англійської мови, переклад яких має вагоме значення для даної наукової розвідки. Керуючись цим, було детально досліджено ідіоматику фільму, проаналізовано різновиди ідіом, які склали базу для дослідження. Було проведено їх систематизацію та класифікацію, а також описано різноманітні зміни при їх перекладі, серед яких не лише семантичні, але і лексичні, і граматичні, і структурні. Крім того, у практичній частині нам вдалося дослідити якісність перекладу ідіом як у закадровому перекладі, так і у субтитрах, де було виокремлено приклади із комплексним застосуванням перекладацьких трансформацій. Низка використаних при перекладі лексичних та граматичних трансформацій стосувались антонімічного перекладу, прийому конкретизації, перекладацької транслітерації, калькування, синтаксичного уподібнення тощо. Однак, з точки зору загальної композиційної структури, текст кінофільму написано

простою розмовною мовою, стилістично та синтаксично зрозумілою за рахунок наявності відеоряду.

Підсумовуючи усе зазначене вище, можемо наголосити ще раз на тому, що на якість перекладу ідіом впливає урахування всіх компонентів: наочного, образного, емоційного, культурного, стилістичного та естетичного. Очевидно, що не усі англійські ідіоматичні одиниці мають еквівалент в українській мові, але у цьому і завдання перекладача віднайти такий відповідник і передати значення так, щоб зберегти образність вихідної одиниці.

ВИСНОВКИ

У цій науковій праці нами було вивчено та детально опрацьовано лексико-семантичні особливості англійської мови на основі сталих виразів, фразеологічних одиниць та ідіом. Враховуючи, що дослідженням фразеології англійської мови займались різні науковці, філологи та знавці мови, нами була розглянути низка дослідницьких робіт, які стали міцною теоретичною базою для даної наукової розвідки. Результати здійсненого аналізу теоретичного матеріалу дозволяють зробити висновок про наявність у мові значної кількості ідіом, які створюють труднощі при їх вживанні та використанні у мові, а особливо у кіно.

Беручи до уваги досліджені наукові праці, було сформоване теоретичне підґрунтя вивчення ідіом: розкрито сутність понять «ідіоматика», «ідіома» та досліджено роль цих сталих виразів в англійській мові. У ході дослідження були розглянуті теорії відомих лінгвістів та філологів, праці яких допомогли нам проаналізувати підходи до класифікації типів ідіом та фразеологізмів. У цій роботі також були виділені структурно-стильові, лексико-семантичні особливості ідіоматики та її місце у системі фразеологічних одиниць мови. Ми дійшли висновку, що ідіома – це образний стійкий зворот, семантично усталена фраза, яка виражає єдине поняття, незалежне від значень його компонентів. Розглядаючи ідіоматику на основі кіноматеріалу (фільм «Рубі Спаркс»), ми довели, що складність цих зворотів полягає не лише в їх семантиці, але і в якісному їх перекладі, на що свій вплив робить міжкультурна адаптація кіно.

Саме тому вкрай важливим для дослідження було дослідження перекладацького аспекту у роботі з кіноматеріалом та виокремлення особливостей перекладу кінематографічних матеріалів. Так ми довели, що переклад кіноматеріалу – це специфічне мистецтво, особливості якого різняться в залежності від виду перекладу (дубляж, субтитри, закадровий

переклад). З огляду на це, ми дійшли висновку, що особливостями кіноперекладу слугують не лише технічні нюанси при кожному з видів перекладу, але і загальна адаптація фільму до цільової аудиторії з урахуванням соціальних, культурних, релігійних, соціологічних аспектів. У зв'язку з цим і було підтверджено вагоме значення усіх аспектів, бо саме вони допомагають перекладачеві правильно інтерпретувати ідіоми і перекласти відповідно до нюансів вихідної мови. Тож ми виокремили специфіку перекладу ідіом у зіставному аналізі англомовної та української ідіоматики: особливості та способи перекладу, труднощі сприйняття та проблеми, які виникають у перекладацькій діяльності. Слід зазначити, що у процесі наукової розвідки ми виокремили такі основні способи перекладу ідіом та фразеологічних одиниць:

- абсолютний еквівалент;
- близький відповідник;
- пряма ідіоматична аналогія;
- приблизна ідіоматична аналогія;
- описовий переклад.

Відтак, для аналізу адекватності перекладу ідіом та використання шляхів їх перекладу у кінофільмі ми систематизували та класифікувати усі приклади сталих виразів, серед яких кліше (18%), фразові дієслова (34%), прислів'я та приказки (3%), а також усталені вирази (45%). Здійснене дослідження дало можливість охарактеризувати ідіоматичний склад кінофільму, розв'язавши поставлене завдання - впровадження кількісних показників використання ідіом в аналізованому тексті.

Розглянувши детально переклад ідіоматики фільму у двох аналізованих видах перекладу(закадровий переклад та субтитри), ми дійшли висновку, що найчастотнішим є використання аналогу, як приблизного, так і повного. Більш того, ми встановили, що вивчення особливостей перекладу ідіом у кіноматеріалі вимагає дослідження контексту їх використання – цілих речень та епізодів для досягнення логічного перекладу з урахуваннях міжмовних

розбіжностей. В результаті цього, ми дослідили перекладацькі трансформації, які уживались при перекладі як ідіом, так і речень, у яких вони були використані, та відстежили поєднання трансформації між собою. Серед перекладацьких трансформацій нам зустрічались лексичні та граматичні заміни, прийом транслітерації та конкретизації, калькування та прийом антонімізації. Було детально описано стилістичні трансформації при перекладі і наголошено на необхідності не лише використовувати перекладачем перекладацькі техніки та прийоми, але і володіти належним рівнем екстралінгвістичних знань.

Тож наш аналіз показав, що ідіоматика є невід'ємною частиною мови і дуже активно використовується в усіх сферах, а особливо в кіно. Нам вдалося дослідити ідіоматику кінофільму «Рубі Спаркс» та описати трансформаційні зміни, що відбулися з ідіомами при перекладі з англійської на українську мову. До того ж, ми довели, що переклад ідіом у кінофільмі потребують від перекладача володіння як вихідною мовою, так і мовою перекладу, їх культурними, стилістичними та мовними особливостями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баран Я., Зимомря М. Теоретичні основи фразеології : навчальний посібник. Ужгород : Ужгородський державний університет, 1999. 176 с.
2. Венжинович Н. Особливості перекладу фразеологізмів : навчально-методичний посібник. Ужгород : ПП Данило С.І., 2021. 104 с.
3. Голубенко Н. Концептуальні підходи до дослідження кінотексту в аспекті інтерсеміотичного перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук.* Київ, 2021. Вип 44, Т. 1. С. 152–157 URL: https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-1-24 (дата звернення: 01.09.2024)
4. Гороть Є. Лексикологія сучасної англійської мови. Харків : ХНУ, 2010. 88 с.
5. Іваницький Є., Статкевич Л. Поняття «локалізація» в ігровій індустрії та перекладацькій діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернандського. Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33. № 6 Ч. 1. С. 230–234.
6. Клеменко О. Ідіоматика у кінематографічному перекладі. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2024»* : у 5 т. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. Т. 2. С. 107–108.
7. Корунець І. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова Книга, 2001. 446 с
8. Кочерган М. Загальне мовознавство : підручник. Київ : Академія, 2003. 464 с.
9. Кочерган М. Вступ до мовознавства : підручник для студентів філолологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Академія, 2001. 368 с.

10. Олійник С. Оцінні фразеологічні одиниці в англійській та українській мовах: лінгвокогнітивний аспект : дис… канд. філол. наук : 10.02.17. Донецьк, 2008. 243 с.
11. Соболевська С. Українські фраземи й особливості їх творення. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018. 44 с.
12. Цвєркун Ю. Особливотсі перекладу ідіом. Київ : Профпереклад, 2020. URL: https://uk.profpereklad.ua/osoblivosti-perekladu-idiom/ (дата звернення: 10.08.2024).
13. Baker M. In Other Words: A Course Book on Translation. Routledge, 2011. 352 p.
14. Bromley K. Teaching Idioms. In: The Reading Teacher online, 1984. Vol. 38. No 3. P. 272–276. URL : http://www.jstor.org/stable/20198758 (дата звернення: 09.08.2024)
15. Cacciari C., Glucksberg S. Understanding Idiomatic Expressions: The Contribution of Word Meanings. Greg P. Simpson, Understanding Word and Sentence. Amsterdam : Elsevier, 1991. P. 217–240.
16. Chulanova G. Lexicology of the English Language : lecture notes. Sumy : Sumy State University, 2020. 74 p.
17. Chulanova G. Lexicology in theory, practice and tests: study guide. Sumy : Sumy State University, 2015. 241 p.
18. Evans V., Green M. Cognitive Linguistics: An Introduction. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. 830 p.
19. Fellbaum C., Geyken A., Herold A. Corpus-based studies of German idioms and light verbs. *International Journal of lexicography.* 2006. Vol. 19. No 4. P. 349–360
20. Fraser B. Idioms within a transformational grammar. *Foundations of Language*. 1970. Vol. 6. No 1, P. 22−42
21. Grant L., Bauer L. Criteria for re-defining idioms: are we barking up the wrong tree? *Applied Linguistics*. 2004. Vol. 25. No 1. P. 38−61.

22. Hockett, Charles F. The Origin of Speech. *Scientific American*. 2003. P. 89–97.
23. Juknevičienė R. English phraseology and corpora: An introduction to corpus-based and corpus-driven phraseology.Vilnius, 2017. 73 p.
24. Kaindl K., Kolb W. Literary Translation Studies. John Benjamins Publishing, 2021. 313p.
25. Kazan Z. The script of the film «Ruby Sparks». The Web's Largest Resource for Movie and Play Scripts. URL: https://www.scripts.com/script-pdf/17211 (дата звернення: 16.08.2024).
26. Kazan Z. He loves me. Los Angeles : Fox Searchlight Pictures. 2011. 102 p.
27. Kövecses Z. Metaphor: A Practical Introduction. Oxford : Oxford University Press, 2010. 400 p.
28. Kvetko P. 2009. English lexicology in theory and practice. Trnava, 2009. 203 p.
29. Langlotz A. Idiomatic Creativity: A Cognitive-linguistic Model of Idiom-representation and Idiom-variation in English. Amsterdam : John Benjamins, 2006. 325 p.
30. McCarthy M., O'dell F. English Idioms in Use. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. 190 p.
31. Mollanazar H. Principles and Methodology of Translation. Tehran: SAMT, 2004. 120 p.
32. Mossop B. Revising and Editing for Translators. London : Routledge, 2014. 254 p.
33. Newmark P. A Textbook of Translation. New York : Prentice Hall Press, 1988. 292 p.
34. Palmer F. Semantics. Cambridge : Cambridge University Press, 1981. 221 p.
35. Seidl J., McMordie W. English Idioms. 5th edition. UK : Oxford University Press, 1988. 272 p.
36. Simpson P. Stylistics : a resource book for students. New York : Routledge, 2004. 262 p.

37.(VTS) Voiceover translation and subtitles for the film «Ruby Sparks». 2012. https://rezka.ag/films/fantasy/181-rubi-sparks-2012.html (дата звернення: 22.09.2024)
38.Weinreich U. Problems in the analysis of idioms : ed. by J. Puhvel. *Substance and structure of language*. Berkeley : University of California Press, 1969. P. 23−81.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

39.Голянич М., Стефурак Р., Бабій І. Лексикологія, фразеологія, лексикографія : словник лінгвістичних термінів. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 272 с.
40.Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця, 2020. 920 с.
41.Ковалів Ю. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т.1. 606 с.
42.(СУМ) Словник української мови. URL : https://www.slovnyk.ua/index.php (дата звернення: 03.08.2024)
43.(ФСУМ) Фразеологічний словник української мови : словник термінів / уклад. В.М.Білоноженко та ін. Київ: Наукова думка, 1993. 984 с.
44. (COD) Cambridge Online Dictionary. Cambridge : Cambridge University Press and Assessment, 2024. URL : https://dictionary.cambridge.org/ (дата звернення: 27.09.2024)
45. (CDO) Collins Dictionary Online. Collins, 2024. URL : https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/root-for (дата звернення: 22.09.2024)
46.Collins V. A Book of English Idioms with Explanations. London : Green and Co., 1961. 243 p.
47.Crystal D. Dictionary of Linguistics and Phonetics, 6th edition.2008. 555 p.

48. Espinal M. Teresa, Mateu J. Idioms and Phraseology. Oxford Research Encyclopedias, Linguistics. Oxford : Oxford University Press, 2019. 37 p. URL : https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.51 (дата звернення: 03.08.2024)
49. (EOD) Etymology Online Dictionary. 2024. URL : https://www.etymonline.com/word/root (дата звернення 22.09.2024)
50. (OALD) Oxford Advanced Learner`s Dictionary. Oxford : Oxford University Press, 2024. URL : https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/root-for (дата звернення 22.09.2024)
51. Richards J. and Schmidt R. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. Harlow : Pearson Education Limited, 2010. 656 p.
52. Thomas H. Longman Dictionary of English Idioms. Harlow : Longman, 1979. 408 p.

ДОДАТОК А

ВИБІРКА ДОСЛІДЖУВАНИХ ІДІОМ З ОПОРОЮ НА КІНОМАТЕРІАЛ «РУБІ СПАРКС» [Kazan; Kazan 2011]

№	Source language	Target language
1	Looking for smb	Шукати когось
2	To go potty	Йти на горшок
3	To throw a party	Влаштувати вечірку
4	To throw up	Відчувати тошноту
5	Every now and then	Час від часу
6	To be interested in	Цікавитись кимось, чимось
7	Let smb know	Повідомити щось
8	To be a dating type	Бут створеним для побачень
9	Like gold dust	На вагу золота
10	An idea of smb	Образ когось
11	To know by heart	Вичти напам’ять
12	To work out	Нарощувати м’язи
13	Even so	Тим не менш
14	Keep in up! Keep going!	Так тримати
15	To know the stuff	Знати свою справу
16	To make up	Видумувати
17	A busybody	Пліткар, пліткарка
18	To come along	Просуватися
19	A stick in the mud	Важкий на підйом
20	To pee like a girl	Поводитись як дівчинка
21	To rat on	Доносити
22	To make smb feel	Змушувати когось почуватись
23	In no way!	В жодному разі
24	To take hikes and stuff	Піти в похід
25	In itself	За своєю суттю
26	To break up a day	Ломати день
27	No bed of roses	Бути дуже важким
28	To be at the top	Очолювати
29	To break the ice	Почати розмову

№	Source language	Target language
30	To have smb around	Мати когось поруч
31	A fine kettle of fish	Неприємна, незручна ситуація
32	To look smth up	Шукати щось
33	Smb behind the times	Консерватор
34	To guide smb in the right direction	Вказувати напрям, шлях
35	A go-getter	Активна, енергійна людина
36	To pass the baton	Передати естафету
37	Bully for you!	Браво!
38	A sort of unselfconscious	Неусвідомлена індивідуальність
39	To catch sight of smth	Помічати
40	To throw smb away	Покидати когось
41	To be in clover	Багатий, успішний
42	To get close	Наближатися
43	In no time!	Зараз! Негайно!
44	To name smb after smb	Назвати на честь
45	Lucky dog	Щасливець
46	Think about it!	Уяви собі!
47	To horse around	Дуркувати
48	To cut smb down to size	Принижувати
49	To face the music	Хоробро сприймати критику
50	To put on a leash	Саджати на поводок
51	To give up the ghost	Віддати Богові душу
52	To be all for	Бути обома руками «за»
53	From A to Z	Від А до Я
54	To hang on	Почекати
55	To be in accord	Сходитись у поглядах
56	Just the way smb is	Такий який є
57	Ups and downs	Успіхи та невдачі
58	To begin to think	Задумуватись
59	To the tune of	У розмірі
60	To be sort of tired	Втомитись
61	To pass the time of day	Вітатися з к кимось

№	Source language	Target language
62	To be around	Бути поруч
63	That`s the ticket!	Саме так, правильно
64	A place like a little nest	Яке гніздечко
65	At a snail`s gallop	Дуже повільно, як черепаха
66	To have a lot of smb in smth	Бути схожим на …
67	Say not so!	Оце так! Нічого собі!
68	To spend time	Проводити час
69	A dry run	Репетиція
70	To fall in love with	Закохуватись
71	As regular as clockwork	Ходити як годинник (дуже точно)
72	I'm sure (кліше)	Я впевнений
73	Like as eggs	Як дві краплі води
74	To find out	Дізнатись
75	To live like a fighting cock	Жити заможно
76	To be kick out	Бути вигнаним
77	A voice like a foghorn	Голос як у бугая
78	To root for smb	Звертати увагу на
79	Root, hog or die	Працюй старанно або зазнаєш поразки
80	To open bills or cash checks	Оплачувати рахунки і переводити у готівку чеки
81	Right away	Негайно
82	To feel a change coming	Передчувати зміну
83	A spot on the reputation	Заплямована репутація
84	To look for smth	Шукати щось
85	To put to the question	Висунути на обговорення
86	To haul smb ass to the house	Приходити додому
87	To take a powder	Вшиватись
88	To turn out	Виявлятися
89	To come to a fine pass	Опинитись у скрутному становищі
90	To go through	Ритися в чомусь
91	With a bump	Раптово
92	To put away	Прибирати щось

№	Source language	Target language
93	As different again	Зовсім інше
94	To throw away	Викиду вати щось
95	To put smb at his (her) ease	Заспокоювати, підбадрювати
96	To bring smth in	Притягувати щось кудись
97	To make big eyes	Здивуватись
98	Shut up!	Заткнись
99	Jokes aside	Якщо серйозно
100	To be through smth	Пройти через щось
101	Don`t you forget it!	Мати на увазі
102	To go to waste	Зіпсуватись
103	To change front	Змінити думку
104	I'm seeing smb	У мене зустріч
105	Nutty as a peanut butter	неврівноважений
106	To go for guys	Западати на хлопців
107	To put the fat in the fire	Підкидати дров
108	A good sense of humor	Хороше почуття гумору
109	At one go	Одразу ж
110	To date a guy	Зустрічатись з хопцем
111	To stand smth	Витримувати щось
112	Smth to look for in smb	Щось, що подобається в інших
113	To go fifty-fifty	Ділити порівну
114	Lookng for smb	Шукати когось
115	I can`t help	Нічого не вдіяти
116	The first time	Вперше
117	To fall as thick as hail	Як грибів після дощу
118	To get to know smb	Познайомитись з кимсь ближче
119	A public house	Бар
120	To get sick of smb	Втомитись від когось
121	How come?	Як це сталось?
122	To fall asleep	Заснути
123	Hunt and pack	Повільний друк
124	I will be right there!	Зараз буду

№	Source language	Target language
125	To improve the occasion	Використати нагоду
126	To take smb out	виводити
127	To keep quiet about smth	Тримати язік за зубами
128	To wake up	прокидатись
129	All one knows	Усе що в силах
130	To be mad at smb	Злитись на когось
131	God knows!	Тільки Богові відомо!
132	To freak smb out	Лякати когось
133	The last of pea-time	Кінцевий етап
134	I am in the middle of meeting	У мене нарада
135	To take to one`s legs	Вислизнути
136	To lose your mind	З'їхати з глузду
137	A life is but a span	Життя коротке
138	To handle your shit	Розбиратися з тобою
139	To stand up to one`s lick-log	Проявляти стійкість
140	To do a shot	Робити по ковтку
141	Lots and lots of	Ціла дюжина
142	It won't take long	Я ненадовго
143	It makes no matter	Немає різниці
144	To check out the shops	Проходитись по магазинах
145	It makes one sick to	Очі б не бачили
146	Never mind!	Не звертай уваги
147	To put smth out of sight	Заховати
148	To come out in stores	З'являтися на полицях
149	Soft money	гроші
150	To meet up	Зустрічатись
151	What is done by night appears by day	Правда завжди виходить назовні
152	To get out of here	Піти звідси
153	For that once	Винятково
154	To make smth worse	Ускладнювати щось
155	Dirty pool	Підла поведінка
156	To put smb up to smth	Намовляти когось
157	The new poor	Бідняки

№	Source language	Target language
158	To be in on this	Бути замішаним у ….
159	To be happy as possum up a gum-tree	Бути на сьомому небі від щастя
160	Leave me alone!	Не чіпай мене
161	Beyond praise	Поза похвалою
162	Let go of me!	Пусти
163	To give promise	Плекати надію
164	Put me down!	Відпусти
165	Rap and rend	Пограбувати
166	To wrap a head around the reality	Усвідомлювати ситуацію
167	To throw the rope to smb	Підтримувати
168	Holy shit	Мати чесна
169	To run it line	Обмаль (часу)
170	It is a lot to take in	Це неймовірно
171	A free scope	Свобода дій
172	Seeing things	Галюцинації
173	At sll seasons	В будь-який час
174	To make up a girl	Вигадати дівчину
175	The shadow of a name	Примарна слава
176	To take smb so long	Затримувати когось
177	To put on a white sheet	Покаятись публічно
178	To appear out of thin air	З’являтися з повітря
179	To get the shivers	Страшенно налякатись
180	To get close to smb	Підбиратися ближче до когось
181	It can`t be true	Це неправда
182	To play some terrible joke	Розігрувати
183	As the tree, so the fruit	Яке насіння таке і коріння
184	To come true	Збуватись
185	In advance	Заздалегідь
186	The smallest things	Найменші деталі
187	What`s the use?	Який сенс?
188	To get stoned	Обуритись
189	Again and again	І по колу (знову і знову)

№	Source language	Target language
190	Here is where I left off	Ось на чому я закінчив
191	To get a full age	Стати повнолітнім
192	Mom is going to freak	Мама не зрозуміє
193	Words pay no debts	Словами не зробиш
194	To tweak things	Коригувати
195	In vain	Марно
196	To let smth go to waste	Втрачати можливість
197	A fat lot of use that is!	Яка з цього користь!
198	To make up	Зустрітись
199	Day and night	Безупинно
200	To begin to think	Здаватись, видаватись
201	Wait and see	Час покаже
202	To go up somewhere	Поїхати кудись
203	Ahead of time	Передчасно
204	To watch smb	Доглядати за кимось
205	Till one drops	З останніх сил
206	To take smb with	Брати когось з собою
207	Any fool can see that it`s as plain as can be	Ясно як божий день
208	To ask smb to come down	Запрошувати когось
209	So goes the world!	Таке життя!
210	To turn out	Вимикати
211	What`s yours?	Що для тебе?
212	To be around all the time	Бути поруч
213	Like talking to a brick wall	Як горохом об стіну
214	To work on smth	Працювати над чимось
215	To take the situation as it is	Плисти за течією
216	Bed and breakfasts	Готелі
217	A balnk look	Скляні очі
218	To be torn down	Бути розібраним
219	Little short of	Майже
220	To be a kind of picked things up along the way	Вчитися самостійно там і сям
221	Any day now	З дня на день

№	Source language	Target language
222	To feed smb off the table	Не годувати когось
223	In a word	Словом
224	To upset smb stomach	Мати нетравлення
225	To work like crazy	Працювати як раб
226	To take smth up again	Зайнятись чимось знову
227	For the birds	Марний
228	The water feels great!	Вода дивовижна
229	To do one`s best	Робити все можливе
230	To mean a lot to smb	Бути важливим для когось
231	The love can`t be compelled	Силою любов не втримати
232	To make fun of smb	Сміятись над кимось
233	In the pride of smb heart	Пишатися
234	Calm down!	Заспокійся
235	Dry as dust	Нудний
236	To have enough	Мати вже досить
237	Man to man	Віч на віч
238	To feel the wood	Відчувати дерево
239	A bread and cheese life	Життя в злиднях
240	To get out of smth	Вийти з
241	To wither smb with a look	Прошивати очима
242	To work for smb	Підходити комусь
243	As many	Стількі ж
244	To have a space in the relationship	Мати простір у стосунках
245	Not the least bit tired	Анітрохи не втомлений
246	To handle smth	Впоратися з
247	To figure out	З’ясувати
248	A bunch of people from class	Ми з хлопцями з курсів
249	To make a difference	Дуже важливо
250	A place is kind of far	Будинок далеченько
251	For the right money	За гарні гроші
252	Have a hreat time!	Розважайся!
253	A cold trankard	Охолоджуючий напій
254	It`s sold out	Продано

№	Source language	Target language
255	Sworn enemy	Заклятий ворог
256	To be out	Бути не вдома
257	Things look black	Справи йдуть кепсько
258	To let go of smb hand	Відпускати руку
259	A stumble may prevent a fall	Спіткнутись це ще не впасти
260	Shoot!	Валяй
261	It is about time	Вже час
262	To go back to	повертатись
263	To recover one`s temper	Вгамуватись
264	No big deal!	Що тут такого?
265	Mind your business	Не лізь у чужий город
266	To go away for a few months	Поїхати на кілька місяців
267	I am flush	Мені вистачає
268	Somewhere far	Куди чимдалі
269	It is the first step that costs	Аби почати, а там воно піде
270	To hole up in the house	Засісти вдома
271	To keep smb busy	Займати когось ділом
272	To ask amb to make plans for smb	Просити кудись сходити
273	A quite a stranger	Рідкий гість
274	To change your mind	Передумати
275	An ice cold	Холодний
276	To fight about smth	Сваритися через щось
277	To be off the stocks	Побачити світ
278	To have smth so up and down	Все так нерівномірно
279	A start in life	Початок кар’єри
280	To get out	Вибратись з хати
281	The point is	Мати на увазі
282	Smb who want to take over your option	Хтось, кому ти цікавий
283	To pass the sponge over smth	Викинути з голови
284	To let smb in	Підпускати когось до себе
285	First of all	Для початку
286	To have no clue	Не мати гадки
287	This is some place you got here	Блискуча хата

№	Source language	Target language
288	To let yourself off the hook	Вправно відв’язатися
289	Take a seat!	Сідайте!
290	Have a great life!	Вдалого життя
291	You are welcome to buy	Можете придбати
292	To take a dip	Пірнати
293	What the hell you weigh?	Скільки ж ти важиш?
294	Grow up!	Пора б тобі подорослішати
295	Every mother`s son	Усі як один
296	To put clothes back on	Одягатися
297	Be quiet	Замовкни
298	To be responsible for	Бути у відповіді за щось
299	One-bedroom apartment	Двухкімнатна квартира
300	To lead people on	Давати привід
301	What sort of man?	Що за людина?
302	Wanna bet?	На що сперечаємось?
303	To pull up	Під’їжджати
304	To tie smb up	Зв’язувати когось
305	Bullshit!	Припини!
306	A kind of joke	Жарт
307	To pack the table	Сидіти за столом
308	To write all kinds of things about smb	Написати про когось лише трошки
309	To take a swing	Розмахнутись
310	To make smb do anything	Змушувати когось робити
311	To be dressed up like the king of the jungle bunnies	Приодягнений царем мавп
312	To be in for a long, lonely life	Застрягти у довгому, самотньому житті
313	Plenty is no plague	Багато не мало
314	I cannot help but write	Не можу утриматися і не написати
315	A sweet potato	Солоденька
316	To be created out of ink, paper…	Бути створеним з чорнил, паперу
317	To have a slate loose	Не всі вдома

№	Source language	Target language
318	To come from smb	Виходити з когось
319	And so forth	І так далі
320	To make a sense of smth	Шукати сенс
321	To play pranks	Чорт масло колотить
322	I don`t care!	Мені байдуже
323	To wound smb’s pride	Зачепити самолюбство
324	To start over	Починати з початку

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of idioms and their translation, focusing on achieving quality in the cinematic translation of the film "Ruby Sparks".

The object of the work is idiomatic expressions in English-language cinematic discourse, their systematization, usage, and translation within the film "Ruby Sparks" with a focus on comparative and translational aspects.

The main aim of the paper is to reveal the lexical-semantic and structural-stylistic transformations in the translation of idiomatic expressions, to systematize them and to identify the ways of their translation. It determined the accomplishment of such objectives as:

- establishment of the theoretical foundations for the study of idioms; exploration of the essence of the concepts "idiomaticity" and "idiom";
- analysis of the approaches to the classification of types of idioms and phraseological units;
- identification and description the structural-stylistic and lexical-semantic features of the phenomena under investigation;
- examination of methods of translating idioms with the disclosure of the main problems encountered in their translation and perception;
- investigation and description of the transformational changes that occur with idioms while translating from English to Ukrainian.

The practical significance of the study lies in the potential use of its results during practical sessions in translation studies. The scientific novelty lies in the detailed analysis and investigation of the structural, stylistic, and lexical features of idioms, as well as addressing the issue of their quality in translation from English to Ukrainian.

Keywords: *idiomaticity, transformational changes, lexical aspects of translation, transformations, translational concepts, quality, cinematic translation*

Декларація академічної доброчесності здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Клеменко Олена Юріївна, студент (ка) 2 курсу магістратури, форми навчання денної, факультету іноземної філології, спеціальності 035 Філологія, освітньої програми Переклад (англійський), адреса електронної пошти alenkaklemenko@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Ідіоматика у кінематографічному перекладі (на матеріалі кінофільму «Рубі Спаркс»)» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата __28.11.24___ Підпис _____ ПІБ (студент) Клеменко О. Ю.

Дата_____Підпис_____ПІБ (науковий керівник) Шевченко О. І.